

Lilav Baker

Utfordringer opplevd i overgangen til farskap

**Masteroppgave i familiebehandling
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap**

Sammendrag

De fleste opplever overgangen til foreldreskap som en stor og gledelig begivenhet i livet. Det pekes samtidig på at overgangen kan være utfordrende for mange, ettersom det innebærer en omfattende livsendring med nye roller, oppgaver, mer ansvar og tidspress. Mye av litteraturen, mediene og de kommunale tjenestetilbudene setter søkelys på mor, mors utfordringer og mor-barn relasjonen. Med dette som utgangspunkt ble jeg nysgjerrig på farsperspektivet. Problemstillingen for studien er: Hvilke utfordringer opplever førstegangsfedre i overgangen til farskap, og hvordan beskrives utfordringene? Formålet med studien er å øke kunnskap om fedres opplevde utfordringer. Studien har et kvalitativt design, med semistrukturert intervju som datainnsamlingsmetode. Utvalget består av seks førstegangsfedre med barn i alderen 0-1,5 år. Datamaterialet er hovedsakelig analysert i lys av senmodernitetsteori og modellmakt, samt tidligere forskning om farskap.

Analysen viser at fedrene beskriver utfordringer som både noe vanskelig og krevende, men samtidig åpner det vanskelige opp for mestring, samt utvikling av evner og ferdigheter. Videre viser analysen at utfordringene fedrene opplever befinner seg på både individuelt-, relasjonelt- og systemplan. På individuelt plan handler det blant annet om at fedrene har fått nye bekymringer etter barnets fødsel, samt begrenset frihet og fleksibilitet. Fedrene anser overgangen til farskap som krevende og altoppslukende, men samtidig anses familielivet som det viktigste for disse fedrene. De omtaler familielivet som et meningsfullt prosjekt, noe som åpner opp for selvrealisering og mestring. På relasjonelt plan handler utfordringene om at flertallet av fedrene opplever at parforholdet har dreid seg i retningen fra romantikk til et arbeidsteam. De opplever en større fysisk tilstedeværelse med partneren, men samtidig større emosjonell avstand. Beskrivelsene viser til lengsel og savn av intimitet og nærhet. Samtidig viser beskrivelsene til en innstilling om å aktivt jobbe for å bevare følelsene og romantikken i parforholdet. På systemplan handler utfordringene om hva som formidles til fedrene av rådende farsideal, og hvilken forventning de opplever at de selv og samfunnet har til dem som far – versus hvordan de faktisk blir møtt på ulike arenaer i virkeligheten. Fedrene ønsker å være nære, involverte og engasjere seg i svangerskapet, familielivet og barnets liv, men møter på ulike hindringer. Dette er hindringer som stort sett handler om dypt etablerte kjønnsnormer og kan forstås i lys av makten i «det biologiske moderskap».

Abstract

Most people experience the transition to parenthood as a major and joyous event in life. At the same time, it is pointed out that the transition can be challenging for many as it involves a comprehensive life change with new roles, tasks, more responsibility and time pressure. Much of the literature, media and municipal services focus on the mother, her challenges and the mother-child relationship. With this as a starting point, I became curious about the father's perspective. The thesis is as following: What challenges do first-time fathers experience in the transition to fatherhood, and how are these challenges described? The purpose of this study is to enhance knowledge about fathers' perceived challenges. The study has a qualitative design with a semi-structured interview as data collection method. Six first-time fathers with children aged 0-1.5 years were interviewed. The data is mainly analyzed in the light of late modernity theory and "model monopoly", as well as previous paternity research.

The analysis presents that the fathers describe challenges as both rather difficult and demanding, but at the same time these challenges opens up for mastered, as well as developing personal abilities and skills. Furthermore, the analysis shows that the challenges that fathers encounter are at an individual, relational and system level. On an individual level the fathers describe new concerns after their child's birth, as well as limited freedom and flexibility. Fathers consider the transition to paternity as demanding and exhausting, but at the same time family life is considered as the most important for these fathers. They describe family life as a meaningful project, which opens up for self-realization and mastery. The challenges at the relational level consist of the majority of the fathers feeling that the relationship has turned from romance to a work-team. They experience greater physical presence with their partner in daily life, but at the same time a greater emotional distance. The descriptions refer to the longing of intimacy and closeness. At the same time the descriptions show an attitude to actively working to preserve the feelings and romance of the couple relationship. At the system level the challenges are about what is communicated to the fathers of the prevailing ideal of a father, and what expectation themselves and the society has for them as a father - versus how they actually are met in different arenas in real life. These fathers want to be close and involved during pregnancy, family life and the child's life, but they encounter various obstacles and challenges. These obstacles are largely about deeply established gender norms and can be understood in light of the "biological motherhood".

Forord

Det har vært en omfattende, men samtidig spennende og lærerik prosess. Først og fremst vil jeg takke fedrene som satte av tid til å dele sine personlige historier med meg. Uten dere hadde denne oppgaven aldri blitt til.

En stor takk til min kloke og inspirerende veileder, Marit Haldar. Tusen takk for gode faglige samtaler og dine konstruktive tilbakemeldinger.

Videre vil jeg takke min kollokviegruppe for tre fine år sammen. Takket være disse jentene har studiet vært fylt med latter og gode samtaler. Jeg ser på det som en bonus å gå ut av studiet med nye vennskap. Takk til kolleger, som i løpet av min studietid har hørt meg prate om temaet og kommet med innspill. En ekstra takk til min gode kollega og venn, Ingrid.

Takk til mine venninner som har heiet på meg hele veien. Jeg vil også takke mine svigerforeldre for deres støtte. Tusen takk for at dere har vist interesse for oppgaven og lest korrektur.

Tusen takk til familien min. Deres støtte har vært uvurderlig. Tusen takk for at dere aldri slutter å tro på meg, mamma og pappa. Det er en person som fortjener en ekstra stor takk når denne prosessen nå avsluttes. Tusen takk til min kjære Andreas, for motiverende ord og den gode støtten du har gitt meg hele veien.

Oslo, Mai 2020

Lilav Baker

Innhold

1. Innledning	1
1.1 Bakgrunn og formål.....	1
1.2 Problemstilling og begrepsavklaring	2
1.3 Oppgavens oppbygning	3
2. Tidligere forskning på farskap	4
2.1 Internasjonale studier	4
2.2 Nordiske studier.....	6
2.2.1 Overgang til farskap: muligheter og utfordringer.....	6
2.2.2 Script for farskap	8
2.2.3 Dominerende farsideal og «klemte menn»	9
3. Teoretisk forankring	10
3.1 Senmodernitetsteori	10
3.1.1 Risikosamfunnet.....	10
3.1.2 Individualiseringstesen og «den post-familiale familie»	11
3.1.3 Ny intimitet og rene forhold	14
3.2 Modellmakt.....	15
4. Metodisk tilnærming	16
4.1 Kvalitativ forskningsdesign	16
4.1.1 Rekruttering og avgrensning.....	16
4.1.2 Utvalget.....	18
4.1.3 Utarbeidelse av intervjuguide og forberedelser.....	19
4.1.4 Forforståelse og intervjuoposisjon	20
4.2 Bearbeiding av data og analyse.....	22
4.2.1 Innsamling av data	22
4.2.2 Transkribering	23
4.2.3 Koder og kategorier	24
4.3. Forskningsetiske hensyn og personvern	25
4.4 Pålitelighet og gyldighet.....	27
5. Analyse og drøfting	28
5.1 Fra mann til far	28
5.1.1. Forventninger til familielivet: krevende og altoppslukende.....	28
5.1.2 Tilstedeværende og moderne far – hva vil det si?.....	30
5.1.3 Nye bekymringer	33
5.1.4 Savn av frihet og fleksibilitet: mellom selvrealisering og farsideal?	34
5.1.5 Selvrealisering gjennom å stifte familie	36
5.2 Når to blir tre	39
5.2.1 Savn av nærhet - fra romantikk til et arbeidsteam.....	39
5.2.2 Den indre målestokken	42
5.2.3 Å kjempe for kjærligheten	43
5.3 Kjønnets makt	44
5.3.1 Korrigeringer fra partner.....	45
5.3.2 Arbeidslivet: «andre forventninger til menn enn kvinner»	46
5.3.3 Helsestasjonen: «du er bare en del av en prosess»	48

5.3.4 Sykehuset: «du er egentlig ikke helt velkommen der»	51
5.3.5 Å kjempe for samsvar mellom ideologi og praksis	53
6. Avsluttende refleksjoner og hovedfunn	54
7. Litteraturliste	56
Vedlegg 1: NSD godkjenning	60
Vedlegg 2: Informasjonsskriv	63
Vedlegg 3: Intervjuguide	64

1. Innledning

Mye av litteraturen viser til at overgangen til foreldreskap oppleves som en av de største og fineste begivenhetene i livet. Samtidig kan overgangen være utfordrende da det innebærer en omfattende livsendring med nye roller og oppgaver (Delmore-Ko, Mark Pancer, Hunsberger & Pratt, 2000, s. 625; Fillo, Simpson, Rholes & Kohn, 2015, s. 298). Til tross for at overgangen til foreldreskap gjelder for både mor og far med hva det innebærer av endringer i livssituasjon – fokuserer mesteparten av litteraturen på kvinners erfaringer, mens far som regel havner i bakgrunnen (Brown, Mangelsdorf & Neff, 2012, s. 421; Delmore-Ko et al., 2000, s. 626; Doucet, 2009, s. 84; Fillo et al., 2015, s. 313-314). Det kan antas at bakgrunnen for dette er at overgangen innebærer større fysiske og emosjonelle endringer for en kvinne å bli mor, sammenliknet med det å bli far (Delmore-Ko et al., 2000, s. 626; Doucet, 2009, s. 84). Sett i lys av en norsk kontekst og kommunale tjenestetilbud rettet mot par som enten venter eller nylig har fått barn, kan det vises til forskningsprosjektet «Bærekraftige familier – likestilte livsløp» som ble utført ved Arbeidsforskningsinstituttet (2010). Leder for prosjektet, Paal Rasmussen, uttaler at «*En familie etableres i det øyeblikket mor blir gravid, men dette tas det ikke høyde for i verken budsjetter, veiledninger eller planlegging av tilbudene*». Prosjektet fant at fedre i liten grad er inkludert i kommunale tjenester. Det pekes på at tilbud ikke rettes mot familien, men mor eller barn (Forskning, 2011).

Til tross for at det i norske studier har vært et økende fokus på far, far-barn relasjonen og deres opplevelse av overgangen til foreldreskap, er det fortsatt lite vi vet om deres erfaringer og utfordringer – sammenliknet med mor. «*Mye er ukjent når det gjelder utfordringer for menn, og mange sider av mannens situasjon er for lite utforsket*» uttaler kjønnsforsker Øystein Gullvåg Holter 21. mai 2019 (NRK, 2019).

1.1 Bakgrunn og formål

I løpet av mitt masterstudium i familiebehandling hadde jeg praksisperiode i sped- og småbarnsavdelingen tilknyttet barne- og ungdomspsykiatrien. Her møtte jeg mange foreldre med deres små barn, og jeg fikk blant annet delta på en «mor og barn gruppe» som gikk over flere uker. Gruppetilbudet henvendte seg til mødre som av ulike grunner strevde med å forholde seg til morsrollen. Hensikten med gruppen var å styrke foreldrerollen og øke den emosjonelle tilgjengeligheten til babyen. I løpet av disse gruppetimene fikk jeg et innblikk i mødrenes verden, hvor de åpnet seg om både bekymringer og utfordringer, samt gleder og mestring. Det

var tydelig at kvinnene opplevde stor nytteverdi av det å møte andre som var i liknende livssituasjon, og hvor det var lov å dele tanker, følelser og opplevelser – uten å bli dømt av andre. Dette ga de også tilbakemeldinger om. En kvinne sa det slik:

Det er så mange forventninger knyttet til det å bli en familie, og alle tror at alt bare er så fint og flott nå som vi har fått et barn. Men slik er det jo ikke. Det er vanskelig å si det høyt til familie og venner. Og nettopp derfor er det deilig å komme til et sted og si: Nei, det er ikke bare fint og flott - det er faktisk ganske slitsomt.

Etter endt gruppetimer stilte jeg meg imidlertid undrende til hvordan denne overgangen kan oppleves for menn. Dette med særlig utgangspunkt i hvordan menn opplever utfordringer tilknyttet overgangen til farskap. Jeg hadde gjennom studiet, praksisperioden og mitt private liv tilegnet meg mye kunnskap om denne overgangen fra et morsperspektiv. Farsperspektivet stod derimot som et spørsmålstejn for meg. Med unntak av uttrykket «fødselsdepresjon hos far» og forskning tilknyttet dette visste jeg lite om andre utfordringer førstegangsfedre opplever i overgangen til farskap. Jeg har ofte hørt uttrykket «alle opplever noen utfordringer i denne overgangen», ettersom det å få barn innebærer en stor livsendring. Med et slikt utgangspunkt ble jeg interessert i å utforske *hvilke utfordringer* som kommer fram i fedres beskrivelser, når jeg i problemstillingen ikke konkretiserer *hvilke typer utfordringer* jeg er ute etter å utforske. Med andre ord: det var et bevisst valg og ikke avgrense problemstillingen til et konkret område slik som depresjon, foreldrestress eller parforholdets utfordringer. Forskningsspørsmålet ble stilt åpent hva gjelder *utfordringer* med den hensikt å favne det som kommer fram i fedrenes beskrivelser. Formålet med oppgaven er å øke kunnskapen om fedres opplevde utfordringer i denne overgangen.

1.2 Problemstilling og begrepsavklaring

Problemstillingen for oppgaven er:

Hvilke utfordringer opplever førstegangsfedre i overgangen til farskap, og hvordan beskrives utfordringene?

Overgang

I denne oppgaven viser begrepet «overgang» til det å gå fra et liv uten barn til et liv med barn. Ifølge Schibbye (2009, s. 214) innebærer alle overganger tap og vinning, og de åpner samtidig opp for nye muligheter. Dette bringer oss inn på ordet «utfordring».

Utfordring

Med ordet «utfordring» i denne oppgaven vises det til spesialist i psykiatri og i barne- og ungdomspsykiatri og overlege Fixdal (2018) sin forståelse. Hun beskriver ordet «utfordring» som noe man kan strekke seg etter: En situasjon der man får brukt sine ferdigheter og evner. Det handler om at selv om det kan være slitsomt og vanskelig, så åpner det samtidig opp for en opplevelse av mestring.

1.3 Oppgavens oppbygning

Oppgaven er delt inn i seks kapitler. Jeg har i det første kapitlet introdusert studiens bakgrunn, formål, problemstilling, samt begrepsavklaring. Det andre kapitlet består av tidligere forskning om farskap og er delt inn i to hoveddeler: ett kapittel med hovedvekt på presentasjon av internasjonale studier, og ett kapittel med hovedvekt på nordisk forskning. I kapittel tre presenterer jeg studiens teoretiske forankring. Deretter følger kapittel fire, hvor jeg presenterer metodiske og etiske overveielser med vekt på å synliggjøre valg som er tatt underveis, samt fremgangsmåten i arbeidet med å innhente og analysere data. I kapittel fem presenterer jeg studiens funn og drøfter dette opp mot tidligere forskning, samt studiens teoretiske forankring. Avslutningsvis vil jeg i kapittel seks gi en sammenfatning av studiens hovedfunn sett opp mot problemstillingen.

2. Tidligere forskning på farskap

2.1 Internasjonale studier

En av de første som i sin tid presenterte overgangen til foreldreskapet som en «krise» var LeMasters (1957, s. 352). For å teste hypotesen gjennomførte han en kvalitativ studie med 46 middelklassepar. Flertallet av informantene opplevde overgangen som en krise, og det argumenteres for at dette særlig henger sammen med at det å få barn er romantisert i samfunnet: De fleste er lite forberedt på den nye livssituasjonen og foreldrerollen. Informantene delte beretninger om blant annet søvnmangel, at de konstant var slitne, opplevelsen av å være mer bundet til hjemmet og tap av sosial kontakt med nettverket. Når det gjelder fedrene spesifikt vises det særlig til mindre seksuell oppmerksomhet fra partner, økonomiske bekymringer, redsel for en ny graviditet, samt en generell skuffelse tilknyttet foreldrerollen (LeMasters, 1957, s. 353-354). Til tross for at overnevnte funn på noen områder støttes av nyere forskning, vises det i dag til et mer nyansert syn på overgangen til foreldreskap fremfor utelukkende å anse det som en krise.

Når to blir tre kommer barnet i sentrum og foreldrene må i større grad handle rundt barnets behov. Studien til Levy-Shiff (1994, s. 591) av 102 israelske par med ulik sosiokulturell bakgrunn viser til et flertall av fedre som rapporterer om en nedgang i par-tilfredshet etter å ha fått barn. Hun knytter dette opp mot mødrenes nære relasjon til babyen, som gjør at far kan føle seg utenfor. Dette grunnet mangelen på oppmerksomhet fra partneren, samt den nære relasjonen mor har med barnet. Videre peker hun på at fedres engasjement for babyen, og deres emosjonelle involvering kan øke innlevelsen og forståelsen av mors ståsted. Hun antar at jo mer far involverer seg i omsorgen for barnet, desto mindre misnøye og nedgang opplever han tilknyttet par-tilfredshet (Levy-Shiff, 1994, s. 598-599).

Når det gjelder fedres involvering i barnets omsorg og familieliv peker forskningen på et misforhold mellom fedres holdninger og handlinger. LaRossa (1988, s. 451) viser til et gap mellom det som omtales som «culture» vs. «conduct». Med dette menes at selv om det har skjedd en endring av normer, verdier og oppfatninger knyttet til menns bidrag i foreldreskapet, så har ikke menns omsorgspraksiser og hva de faktisk gjør fulgt etter. Forskning både i og utenfor Norden viser til en økende grad av støtte for en idé om en involvert far, samtidig som det ser ut til at endringen ikke følges opp i måten fedre faktisk deltar i omsorgsarbeidet i familien på (Bø, 2008; Henwood & Procter, 2003; LaRossa, 1988; Miller, 2011; Pétursdóttir,

2009, gjengitt i Farstad, 2016, s. 38). Det er imidlertid funnet støtte i at fedres involvering i familielivet har økt. Fedre tilbringer mer tid med barnet sammenliknet med før (Nomaguchi, 2009, s. 27). En svensk studie viser at par i 1990-1991 gikk inn i tradisjonelle roller etter barnet ble født. Far konsentrerte seg om arbeidet og inntekten, mens mor fikk hovedansvaret for huslige gjøremål og barnets omsorg (Dribe & Stanfors, 2009, s. 41-42). Ti år senere – i en undersøkelse fra 2000-2001 finner de en endring i dette mønsteret. Funnene peker på at fedre bruker mindre tid på betalt arbeid, mens tid på huslige gjøremål øker (Dribe & Stanfors, 2009, s. 43). Fedre er interessert i å bygge en god relasjon til babyen, og etterspør mer tid med barnet (Höfner, 2003; Dermott 2008; gjengitt i Höfner, Schadler & Richter 2012, s. 669-670). Dermott (2003) skriver om et involvert farskap med fokus på en intim kommunikasjon. Det handler om å vise interesse for barnets livsverden gjennom prating, lytting og forståelse, være åpen om følelser, uttrykke kjærlighet, samt et generelt fokus på å bygge en god far-barn relasjon (Dermott, 2003, s. 7-9).

Til tross for et økt fokus på en involvert far i familielivet, pekes det i forskningen på funn som tyder på at fedre ikke alltid opplever aksept for å prioritere dette. Her vises det særlig til arbeidssituasjon som ikke legger til rette for et involvert farskap (Bygren & Duvander, 2006, s. 370). Det er også pekt på mors «gatekeeping» som en årsak til at fedre ikke får praktisert farskapet slik de ønsker. Begrepet viser til kvinner som ikke lar menn slippe til (Allen & Hawkins, 1999, s. 199; Holter, 2007a, s. 448).

I en studie utført med totalt 200 deltakere fra seks ulike land (Østerrike, Bulgaria, Tyskland, Israel, Norge og Spania) pekes det på at det har skjedd en endring fra «forsørger-maskuliniteter», og mot «omsorgsfulle-maskuliniteter». Til tross for kjønnsidealene i endring, viser arbeidslivet en vedvarende trend knyttet til bevaring av maskuliniteten til forsørgeren og samtidig en devaluering av menns omsorg. Funnene i studien viser til hvordan kjønns-sanksjonerer «jobber imot» menn i nye roller. Menn utvikler omsorgsfulle og familieorienterte maskuliniteter, men møter ofte en tradisjonell og dypt inngrodd organisatorisk maskulinitet i jobben sin (Holter, 2007a, s. 425-431). Dette kan ses i sammenheng med en studie fra Østerrike som forsket på middelklassmenn i overgang til farskap. Funnene viser at fedre opplever en usikkerhet tilknyttet sin identitet. Bakgrunnen for usikkerheten er at de i ulike situasjoner og relasjoner møter på ulike «rådende» farsdiskurser. Det vises til at fedrene har vanskeligheter med å finne en sammenheng i de paradoksale idealene om en «involvert og nær far» og en mer tradisjonell, maskulin forsørgeridentitet. Videre viser deres funn at fedrene

opplever tiden etter fødsel som en periode preget av lite rom for å gjøre ting annerledes enn en tradisjonell rollefordeling. Dette begrunner de med blant annet amming. Det å ikke ha muligheten til å amme som mann fører til en antakelse om at de heller ikke kan påta seg andre omsorgsoppgaver (Höfner, Schadler & Richter, 2011, s. 681-683). Studien kan ses i sammenheng med Doucet's (2009, s. 85) funn av menns fortellinger om mors kroppslige og biologiske forutsetninger for å knytte et «bånd» til barnet den første tiden. Dette begrunnes med graviditet, fødsel og amming. Hennes funn viser at både kvinner og menn uttrykker en tro på at det er forskjeller mellom mors- og farsidentiteter, og at de knytter dette til biologiske og legemliggjorte forskjeller mellom kjønnene (Doucet, 2009, s. 85-86).

I forlengelsen av dette kan det vises til begrepet «det biologiske moderskap» som viser til mødres graviditet, fødsel og amming (Eisenstein 1983, gjengitt i Ellingsæter, 2005, s. avsn. 3). Gillis (1996) understreker at dette biologiske moderskapet, med hva det innebærer av graviditet og fødsel, ikke står i en forutbestemt relasjon til sosialt moderskap. Han avviser antakelsen om at fødsel medfører ønske om og evne til omsorg (gjengitt i Ellingsæter, 2005, avsn. 10-11). Motsvaret til å forstå foreldreskap i lys av kjønnets biologi er å forstå kjønn som praksis. Brandth og Kvande (2003, s. 37) viser til Morgan (1996) og skriver at en alternativ tilnæringsmåte er å forstå kjønn som noe vi *gjør*, og ikke noe vi *er*. Morgan (1996) sitt forslag gikk i utgangspunktet ut på å bruke begrepet «familiepraksiser» fremfor å anse familien som en institusjon. Med dette kunne vi unngå å danne oss en statisk forståelse av hva en familie innebærer.

2.2 Nordiske studier

2.2.1 Overgang til farskap: muligheter og utfordringer

Tall fra statistisk sentralbyrå tilknyttet «tidsbruksundersøkelser» (Kitterød, 2012, avsn. 23) viser at småbarnsfedre i 2010 brukte betydelig mindre tid til yrkesarbeid da enn på begynnelsen av 1980-tallet, mens tid på hus- og omsorgsarbeid har økt betraktelig. Kitterød (2012) viser til at dette kan ha en sammenheng med mødres økte yrkesdeltakelse, samt familiepolitiske ordninger som skal bidra til at fedre engasjerer seg mer innenfor hjemmets sfære. Holter og Aarseth (1993, s. 235-236) har forsket på norske fedre og finner at mennene i deres studie opplever det å bli far som stas; «Det var fantastisk». De beskriver imidlertid også en usikkerhet og engstelse knyttet til om de selv vil bli gode foreldre, om de vil klare omsorgsansvaret og om barna deres ville få samme negative forhold til dem, som mange av dem selv hadde hatt til sine fedre. Videre pekes det på at menn gjennom omsorgsarbeid lærer å omgås egne følelser på nye

måter. Fedrene blir glad i barna sine med en form for kjærlyghet som de ikke kjente fra før. Det argumenteres for at fedrenes kontakt med barna blir synonymt med å komme i bedre kontakt med egne følelser. Samtidig vises det til at barn gir mer jobb, tidsnød, dårlig samvittighet, travelhet, liten tid til seg selv og liten tid til forholdet/partneren (Holter & Aarseth, 1993, s. 236-238). Videre stiller Holter og Aarseth (1993, s. 238) spørsmål ved om mennene er velkomne som omsorgspersoner i hjemmets sfære. Mange menn opplever nemlig ambivalens hos kvinnen på dette området grunnet kvinnens forsøk på å holde fast ved en «kvinnelig ramme» om det hele. På denne måten reduseres mannen til en «hjelpesperson».

Brandth (2007, s. 279) har også forsket på norske fedre, og skriver at det å bli far representerer en tydelig overgang fra en fase i livet til en annen. Fedrene i hennes studie setter ord på hva denne overgangen innebærer for dem, og de beskriver barnet som et «symbol» på overgangen til voksenlivet. Det vises til fedre som trekker fram at det å få barn både innebærer en intens glede, men at det samtidig er krevende og en kilde til stress. Videre handler det om omsorgsegenskaper som aktiveres, nye tenkemåter og målsettinger som utvikles. Det vises til fedre som blir bedre kjent med seg selv på godt og vondt, og på denne måten kan det tales om fedres utvikling og selvrealisering gjennom farskapet (Brandth, 2007, s. 280-282).

En slik forståelse kan ses i sammenheng med Aarseth (2008) sitt funn. Aarseth (2008, s. 7; 2011, s. 9) har forsket på det hun omtaler som «middelklassens nye fedre». Med dette viser hun til fedre i likestillingsorienterte akademikerpar, og som i særlig grad er orientert mot individuell selvutfoldelse og optimalisering av mening. Det som kjennetegnet fedrene som hun intervjuet i 2005 var at involvering i familielivet fremstod som en naturlig og selvsagt del av tilværelsen. Videre peker hun på et annet funn – nemlig fedrenes orientering mot å stimulere barnet, med sikte på å optimalisere deres lyst og muligheter for selvutfoldelse. Dette ble gjort gjennom blant annet lek, idrett og aktivitet. Hun skriver imidlertid at ettersom fedre selv er aktive deltakere, blir dette også noe som åpner opp for fars utvikling og selvutfoldelse. Det handler om fedre som investerer i barnas interesser og som går inn i dette med engasjement. Ifølge Aarseth (2008) kan det derfor tales om en overskridelse av splittelsen mellom «å være der for andre» og «å skape sitt eget livsprosjekt» (Aarseth, 2008, s. 10-15). Aktivitetsfokuset i foreldrerollen kommer også til uttrykk i Stefansen og Aarseth (2011, s. 400) sin studie av middelklassefamilier. De finner en foreldre-barn relasjon preget av en «berikende intimitet». Dette er en form for intimitet som baserer seg på opplevelsen av å dele glede gjennom felles lystbetonte aktiviteter.

I Aarseth (2011, s. 73-74) sin studie av middelklassepar finner hun at flere av fedrene ønsker en selvstendig relasjon til barnet slik at de ikke står i fare for å miste nærheten dersom de en gang skulle oppleve samlivsbrudd. Hun skriver videre at ettersom andre tilknytningspunkter, slikt som arbeidsplassen, lokalsamfunnet og slekten blir mindre stabile, blir den enkelte mer avhengig av den form for intimitet og tilhørighet som relasjonene i familien kan gi. En slik forståelse kan ses i sammenheng med Farstad (2016, s. 75) sin avhandling «Nye fedre – nye forskjeller», basert på kvalitative intervjuer med norske og islandske foreldre. Hennes funn viser også at noen av fedrene vektlegger ønsket om å etablere en individuell relasjon til barnet – uavhengig av partnerens relasjon til barnet.

Solberg og Glavin (2018) har gjennomført en kvalitativ studie, hvor fedres rolle i svangerskapsomsorgen utforskes. De fant to hovedkategorier i sin analyse: utenforskap og inkludering. Dette utenforskapet befant seg i samtlige helsetjenester, og studien viser til fedre som opplevde å havne utenfor i både mor-barn relasjonen og i relasjonen mor-helsepersonell. Mange av fedrene beskrev seg selv som «kun fysisk tilstede». Videre fant de at fedre beskrev en viss grad av overvåkning av hvorvidt de gjorde en god nok jobb, og de viste en sårbarhet når det gjaldt bemerkninger de oppfattet som kritikk. Når det gjelder inkludering, viste studien at fedre opplevde konkrete og praktiske oppgaver som involverende og trygt. Det pekes også på at fedre har et ønske om at deres egen rolle skulle være tema for samtalen. Kun et fåtall av fedrene opplevd å få direkte spørsmål om egen psykisk helse. De syns imidlertid dette var vanskelig å snakke om med mor tilstede (Solberg & Glavin, 2018).

2.2.2 Script for farskap

Script for farskap kan forstås som ulike handlingsrepertoarer som er kulturelt tilgjengelige, og som oppleves som mer eller mindre legitime i Norge i dag. Oftung (2012, s. 310) skisserer tre script for farskap i sin avhandling om skilte fedre: forsørgerfaren, hjelpe-til-faren og den likestilte faren. Scriptene for farskap er bestemt ut fra graden av forsørgeransvar for barna, omsorgstid med barna og kulturelle forventinger til hva en mann kan gjøre som forelder. Oftung (2012, s. 310) skriver at aktører i konkrete situasjoner forhandler, oversetter og anvender scriptene; de *gjør* scriptene i samhandling med andre. Scriptene var i utgangspunktet utviklet for å forstå skilte fedres handlingsmåter etter et brudd, men kan også brukes for å forstå fedre som fortsatt er i parforholdet.

Forsørgerfaren kjennetegnes av en far som i hovedsak står for familiens inntekter, og til dette scriptet hører det med en hjemmeværende mor. I løpet av arbeidsuken skjermes far for støy rundt organisering av hjemmet og omsorgen for barna, mens på søndager er det hans oppgave å ta med familien på noe spesielt. Farens oppgave er også å veilede barna i aktiviteter utenfor hjemmet (Oftung, 2012, s. 311-312). Hjelpe-til-faren er mer involvert i familielivet. Det tales om en far som hjelper til i hjemmet med omsorgen for barna og med husarbeidet. Det er imidlertid mor som har organiseringsansvaret, og som gjør det meste av omsorgs- og husarbeidet. Innenfor dette scriptet anses det som mannlig å ta seg av barna på en intim og kompetent måte, men det er likevel ikke innenfor hjelpe-til-farens handlingsrepertoar å bytte på oppgavene eller etterlate gjøremålene til tilfeldighetene. Dette scriptet inneholder en arv fra forsørgerfaren, samtidig som det også peker i retning mot den likestilte faren (Oftung, 2012, s. 313-315). Den likestilte faren kjennetegnes av å bruke like mye tid som mor på henholdsvis ute- og hjemmearbeid. Scriptet illustrerer et handlingsrepertoar hvor far kan gjøre alt som kreves i barneomsorgen. I dette ligger en forståelse av at far tar et helhetlig ansvar for barna og hjemmet i hverdagen, han kan gjøre alle typer omsorgsoppgaver, være alene om ansvaret og vært fullt ut kompetent som forelder (Oftung, 2012, s. 316).

2.2.3 Dominerende farsideal og «klemte menn»

Selv om Oftung (2012) sine script viser at farsrollen kan gjøres på flere måter som er gjeldende i dag, kan det imidlertid tales om et rådende farsideal. Haavind (2006, s. 691) viser blant annet til Norges offentlige utredninger (1995), og skriver at ideen om at kvinnelige og mannlige foreldre skal dele på omsorgen for barna sine vinner tilslutning både i politiske og i private sammenhenger. Ifølge henne er det et tydelig ideal at bevegelsen skal fortsette i retning av en fullverdig og komplett omsorg fra menns side (Haavind, 2006, s. 692). I forlengelsen av dette kan det vises til det Brandth og Kvande (2003) omtaler som «diskursen for den nærværende far». Ifølge dem ser det ut til at det å være *nær og involvert* i omsorgen for barnet har blitt et kulturelt ideal for dagens fedre. I dette inngår elementer som tid, intimitet, kommunikasjon og deltakelse (Brandth & Kvande, 2003, s. 129). Til tross for dette rådende idealet, viser Holter (Holter, 2007b, s. 253) til Ekenstam (2007) som hevder at menn i dag er i «klem» mellom arbeid og omsorg. Holter (2007b, s. 254-255) skriver at selv om «klemte menn» ikke er noe nytt, er det grunn til å søke forståelse av hvorfor utviklingen av deltakende fedre i praksis går tregt – sammenliknet med den store oppslutningen om idealet om å delta mer i omsorgen. Holter (2007b, s. 254-255) skriver at det er grunn til å søke større forståelse av de kreftene som hindrer bevegelse.

3. Teoretisk forankring

I dette kapittelet vil jeg presentere studiens teoretiske forankring, som sammen med tidligere forskning utgjør det analytiske rammeverket for studien. Jeg har hovedsakelig tatt for meg senmodernitetsteori, med vekt på Beck og Beck-Gernsheim (2002) sin fremstilling av risikosamfunnet, individualiseringstesen og «den postfamiliale familie», samt kort om hvordan vi kan forstå individualiseringstesen innenfor en norsk kontekst. Videre har jeg innenfor senmodernitetsteorien tatt for meg Giddens (1992, 1994) «rene forhold». Jeg har valgt å kun presentere det som er relevant for min studie, og har derfor ikke tatt med alt som er sentralt innenfor senmoderniteten. Med hensyn til kjønns betydning for oppgaven og det informantene delte, har jeg videre tatt med Bråten (2000) sin modellmakt. For å understreke teoriens relevans for denne studien vil det underveis suppleres med litteratur og spørsmål tilknyttet farskap.

3.1 Senmodernitetsteori

Ifølge Beck (1997) står vi ovenfor en ny modernitet. Ettersom det ikke lenger finnes noe føydalsamfunn å modernisere, har moderniteten begynt å «modernisere seg selv». Resultatet blir da at også industrisamfunnet begynner å bli historie. Denne «nye» moderniteten er noe som fortsatt skjer og har ikke «satt seg» helt (Beck, 1997, s. 17-19; Aakvaag, 2008, s. 264-265).

3.1.1 Risikosamfunnet

Ifølge Beck (1997, s. 21-22) kan det skilles mellom risiko og farer knyttet til industrisamfunnet, og det han omtaler som «det moderne risikosamfunn». I industrisamfunnet var det «rikdomsfordelingens logikk» som sto i sentrum. Her var fokuset å avskaffe materiell nød og knapphet gjennom masseproduksjon basert på vitenskap og teknologi. Istedenfor sult og pest er vi nå tvunget til å forholde oss til konsekvenser av den industrielle moderniseringen. Det handler om at risikofordelingens logikk har erstattet rikdomsfordelingens logikk. Beck (1997, s. 30) poengterer at moderne risikoer er menneskeskapte. De er et resultat av menneskers inngrep i naturen, og ikke naturens inngrep ovenfor mennesket – slik de tradisjonelle farene blir beskrevet (Aakvaag, 2008, s. 266-267).

I tradisjonelle samfunn ble fremtiden i stor grad oppfattet som noe utenfor individers kontroll. Med opplysningstiden skjedde det imidlertid en betydelig endring i denne oppfattelsen; individer ble i større grad oppfattet som «herre over eget liv». Risikosamfunnet kjennetegnes

av at fremtiden er et resultat av individers valg, men fremtiden lar seg samtidig ikke kontrolleres fullt ut – den er uforutsigbar. Det er særlig denne dobbeltheten som kjennetegner risikosamfunnet. Vi forsøker å kontrollere fremtiden, men vi vet at vi aldri vil klare det fullt ut. Risikoen blir med dette både en mulighet og fare ettersom det kan slå begge veier (Beck, 1997; Aakvaag, 2008, s. 267-268).

3.1.2 Individualiseringsten og «den post-familiale familie»

Individualiseringsten er i korte trekk forstått som en historisk prosess som bryter med folks tradisjonelle måter å leve på, og hvor individets ønsker, drømmer og følelser kommer i fokus (Beck & Beck-Gernsheim, 2002, s. 107-109; Ellingsæter, 2012a, s. 20). Det handler om at faktorer som klasse, sosial status, kjønnsroller og familie ikke lenger er av avgjørende betydning for individets identitet, slik det var før. Det som særlig kjennetegner et moderne samfunn er at individer gjennom sine valg og handlinger selv er med på å skape sin identitet og fremtid (Beck & Beck-Gernsheim, 2002, s. 27).

Det betyr imidlertid ikke at man lever selvbestemte liv. Tvert imot er det slik at betingelsene for det egne liv legges av utenforliggende variabler. Det handler om at individet gjøres avhengig av blant annet samfunnsmessige og institusjonelle føringer som utdanning, arbeidsliv, velferdsstat, og påvirkes av økonomiske oppgangs- og nedgangstider. Det egne liv er altså et tvers igjennom institusjonsavhengig liv (Beck, 1997, s. 113). Ifølge Beck (1997) må standardisering og individualisering forstås som samtidige fenomener. Den offentlige og den private sfære flyter over i hverandre, og det individuelle blir også institusjonelt. Det handler om at standardisering av livsfaser, gjennom blant annet skole og utdanningsløp, fungerer som en erstatning for tidligere normer. Oppsummert er ikke individualiseringsprosessen et resultat av at individer plutselig vil «velge selv» og «leve sitt eget liv», men det handler om at strukturelle føringer i et samfunn overlater til den enkelt å løse identitetsproblemet. Vi er dømt til å velge (Aakvaag, 2008, s. 270).

For å forstå utviklingen sett i lys av et fars- og familieperspektiv må vi tilbake til den førindustrielle familien hvor relasjoner var sentrert rundt arbeid og økonomi. Alle hadde hver sin plass og egne oppgaver som de utførte, men jobbet samtidig mot samme mål. Bindeleddet i relasjonene var felles arbeid og felles mål, og det var lite rom for personlige drømmer og følelser. Det var også vanskelig for individer å bryte ut av familien dersom de mistriivdes. I kjølvannet av industrialiseringen og framveksten av lønnsarbeidet skjedde det imidlertid en

endring i familiene. Mennene begynte å arbeide utenfor hjemmet og fikk lønn. Dette medførte en ny avhengighet. Kvinnen var økonomisk avhengig av mannen, mens mannen var avhengig av kvinnen i forhold til re-kreasjon og re-produksjon (Beck & Beck-Gernsheim, 2002, s. 108).

Sett i lys av en norsk kontekst ble det i løpet av 1970-årene etablert en mer omfattende omsorgspolitik, hvor tidligere familieforpliktelser ble omgjort til sosiale rettigheter (Leira, 2012, s. 77). Dette resulterte blant annet i at individer ble mindre avhengige av familien (Beck & Beck-Gernsheim, 2002, s. 108-109). Som et resultat av velferdsstaten som vokste fram, samt feminismens søkelys på å gjøre det private offentlig – skjedde en ny utvikling i retningen av individualisering. Vi hadde ifølge Beck & Beck-Gernsheim (2002) kommet til et punkt hvor familien avtradisjoniseres, mens individet med dets egne ønsker plasseres i sentrum (Ellingsæter, 2012, s. 20; Beck & Beck-Gernsheim 2002, s. 109). Beck og Beck-Gernsheim (2002, s. 28) påpeker at et kjennetegn ved det moderne samfunn er at velferdsstatens ordninger i større grad er rettet mot enkeltindividers rettigheter, fremfor familien som en enhet .

Dette kan ses i lys av det Aarseth (2011, s. 24) skriver om at det særlig er to forhold som kjennetegner den norske konteksten i dag: en sterk individualisering, og større muligheter for å kombinere individets selvrealisering med barn og familieliv. Det tales om defamilisering av omsorg, som innebærer at deler av familiens omsorgsoppgaver er overført til det offentlige (Ellingsæter, 2012a, s. 16). På denne måten blir individet mindre avhengig av familien. Velferdsstatens individualisering har skjedd i takt med framveksten av sterke velferdsordninger og et dobbelt likestillingsprosjekt – for sammen med defamiliseringen skjer en refamilisering. Dette går ut på å skape mer rom for familien gjennom ulike ordninger, slik som regulert arbeidstid, lange foreldrepermisjoner og fedrekvote. Med en velferdsstat som legger en dobbelt likestillingsmodell til grunn, er målet en to-inntekts- og to-omsorgs-modell: altså at kvinners økte deltakelse i arbeidslivet skal kompenseres for med en økt mannlig deltakelse i familien (Leira, 2012, s. 80; Aarseth, 2011, s. 24).

Endringene fra det tradisjonelle til det moderne samfunn medfører at mennesker i dag ikke får tilskrevet biografier og identiteter på samme måte som i industrisamfunnet. Ifølge Beck og Beck-Gernsheim (2002, s. 107) «tvinges» derfor individer til å ta valg og skape en egen identitet. Hvert enkelt individ må selv finne ut av sitt livsprosjekt, samt reflektere over hva det skal gjøre og hvem det vil bli i en verden av ulike muligheter. Det tales om at normalbiografien blir en valg- eller risikobiografi (Beck, 1997, s. 8-9). Som et supplement kan det vises til

Giddens (1997, s. 113) som peker på at selvrealisering er helt avgjørende for selvidentitet, og at dette er et karakteristisk trekk ved moderniteten. Ifølge Beck & Beck-Gernsheim (2002, s. 61) er et kjennetegn ved det moderne samfunn at individer stadig vekk spør seg selv «er jeg virkelig lykkelig?», «har jeg nådd mitt potensiale for selvutvikling?».

Individualiseringen har også påvirket familielivet, og krever blant annet mer koordinering enn før. Tidligere kunne familien følge visse føringer for hvordan familielivet skulle leves. Nå må alt i større grad enn før forhandles, og familielivet med deres individer står stadig vekk ovenfor nye valgmuligheter (Beck & Beck-Gernsheim, 2002, s. 109). I tillegg beveger individene i familien seg mellom flere institusjoner som hjem, arbeid, barnehage, skole, fritidsaktiviteter, sosiale møteplasser og liknende – og timeplanen varierer. Det argumenteres for at livene til hvert enkelt familiemedlem knapt passer sammen på en naturlig måte grunnet individenes ulike rytmer, lokasjoner og krav. Med utgangspunkt i familiens behov for å planlegge og organisere, kan vi forstå familien som en liten bedrift. Det er ikke lenger bare snakk om familien som en enhet, men nå kan vi i større grad se at det tales om «min», «din» og «vår» tid (Beck & Beck-Gernsheim, 2002, s. 110). I tillegg bidrar faktorer som økt skilsmisefrekvens, nye familieformer, aksept for flere former for seksuell legning og overgangen fra hierarkiske til mer forhandlingsbaserte relasjoner mellom ektefeller og barn, til at vi nå kan tale om en «ny» fase i familiens historie. Det er dette Beck & Beck-Gernsheim (2002) kaller en post-familial familie (Aakvaag, 2008, s. 270).

Sett i lys av Beck og Beck-Gernsheim (2002) sin teori kan det stilles spørsmål ved hvordan fedrene i min studie påvirkes i en moderne tid, hvor de i stor grad må ta aktive valg og selv forme farsrollen. Hvilken far ønsker de å være og hvordan former de farsidentiteten? Hvordan er forholdet mellom fedrenes ønske om å oppnå selvrealisering gjennom egne prosjekter, sammenliknet med det å investere i familielivet? Det er interessant å se nærmere på om disse kommer i konflikt og må forhandles – slik det kan tolkes i teorien til Beck og Beck-Gernsheim (2002). Videre kan det drøftes hvordan fedrene påvirkes i sin motivasjon for å bygge en relasjon til barnet, tatt i betraktning at det moderne parforhold i større grad enn det tradisjonelle er preget av usikkerhet.

3.1.3 Ny intimitet og rene forhold

Når ideen om det livsvarige ekteskapet, samt den gjensidige avhengigheten forsvinner, endres forutsetningene for å inngå i relasjoner. Det er personlige valg som avgjør valg av partner, snarere enn tradisjoner, klassetilhørighet, roller du fødes inn i eller en forutbestemt identitet. Familier og partnerskap baseres ikke lenger på felles arbeidsmessige forpliktelser, men på emosjonelle bånd. Giddens (1994, s. 63) viser til begrepet «forhold» og mener med dette et tett og følelsesmessige bånd til et annet menneske. Ifølge han er moderne parforhold kjennetegnet av at forholdet er der for sin egen skyld, og det varer så lenge begge parter føler at de får noe personlig ut av det. Dette kaller Giddens (1994, s. 63-67) for «rene forhold», og det som binder forholdet sammen er en aktiv, sammenflytende og gjensidig kjærlighet mellom to parter.

På mange måter handler «rene forhold» om å åpne seg for den andre. Det handler om å dele bekymringer og behov med hverandre, og det handler om å vise partneren sårbare sider ved seg selv. I tillegg forutsetter en slik kjærlighet likestilling i forholdet med hensyn til det å «gi og ta» følelsesmessig (Giddens, 1994, s. 67). «Rene forhold» kan forstås som en «løpende kontrakt» hvor begge parter stadig vekk vurderer hvordan de har det i forholdet, og om de ønsker å bli værende i forholdet eller ikke. Giddens peker særlig på situasjoner som kan oppleves som urettferdige eller undertrykkende, og som kan true relasjonens eksistens. Det er gjennom dialog og åpne diskusjoner forhandlinger i parforholdet gjøres (Giddens, 1994, s. 188).

Når det gjelder menn, skriver Giddens (1994, s. 67) at deres «maskerte, følelsesmessige avhengighet» har fortrent lyst og evnen til å til å gjøre seg selv sårbare, samt vise sårbarhet. Det har imidlertid skjedd en endring her. Med utgangspunkt i at moderne forhold innebærer en gjensidig «selv-avsløring» hvor følelser og sårbarhet vises for den andre, kan den «kalde» siden ved menn i større grad forstås som en fasade eller «kamouflasje». Giddens argumenteres med dette for at mannens følelsesmessige sårbarhet anerkjennes i dagens moderne samfunn (Giddens, 1994, s. 67).

Med utgangspunkt i overnevnt antakelse om moderne menn kan det stilles spørsmål ved om fedrene i min studie viser følelser og sårbarhet. Uttrykker de en lengsel etter, samt behov for kjærlighet og intimitet? Hvordan påvirkes et parforhold etter barnets ankomst når kjærligheten, intimitet og nærhet antas å være så viktig i moderne relasjoner?

3.2 Modellmakt

Sosialpsykolog og sosiolog Stein Bråten (2000) er kjent for sin teori om modellmakt. Begrepet viser til en makt som innebærer innflytelse på andre grunnet en gjennomslagskraftig virkelighetsmodell – som andre tilskriver som kilde for gyldige svar på spørsmål tilknyttet et bestemt saksområde. Dette utelukker spørsmålshorizonten for alternative perspektiver og virkelighetsdefinisjoner (Bråten, 2000, s. 133, s. 142-144). Modellmakt omdanner virkelige dialoger til «skinn-dialoger» ved at den ene partens kunnskaper, erfaringer og spørsmål i større eller mindre grad blir utdefinert som irrelevant. Ifølge Bråten (2000, s. 143-144) legges grunnlaget for et modellmonopol når saksområdet blir avgrenset slik at en av deltakerne fremstår som rik på relevante begreper og forestillinger, mens den andre finner seg fattig på slike egne symbolske ressurser innenfor et saksområde. En slik dialog kan også forekomme med de beste intensjoner. Det handler om at dersom den ene samtaledeltakeren blir «berg tatt» av det førende perspektivet, kan konsekvensen bli at ens eget perspektiv underkjennes og vedkommende blir modellsvak i saksområdet. Måten spørsmål stilles på er også av betydning, og et perspektiv kan bli enerådende gjennom at det ikke stilles alternative spørsmål. Han viser til at det ikke bare finnes «fasitsvar», men også «fasit spørsmål» (Bråten, 2000, s. 133, s. 138).

«Skinn-dialoger» kan imidlertid omdannes til ekte dialoger. Ergo kan modellmakt mellom aktører og perspektiver oppheves. Konkrete opphevingsmåter er blant annet å re-definere premisene, samt flytte grensene for saksområdet – slik at den andre parts premisser også blir relevant. En ekte dialog er basert på at alle deltakernes erfaringer og spørsmål kommer til (Bråten, 2000, s. 139-140).

Sett i lys av min studie, kan det stilles spørsmål ved hvordan førstegangsfedre påvirkes i samspill med både kvinner og helsepersonell. Dette fordi at begge kan antas å inneha en posisjon som utgjør en makt eller innflytelse. Kvinnen føder barnet, og helsepersonell besitter kompetanse på et definert saksområde. Opplever fedre å få slippe til, bli inkludert, og at de anerkjennes som en like kompetent omsorgsutøver ovenfor barnet, eller er makten grunnet kvinnens kropp og symbolikken tilknyttet kjønnsroller så sterk at dette utgjør hindringer for fedrenes omsorgspraksiser?

4. Metodisk tilnærming

I dette kapittelet vil jeg begrunne valget av kvalitativ forskningsdesign som metode, med semistrukturert intervju som datainnsamlingsmetode. Dernest vil jeg presentere kriterier for utvalg, rekruttering av informanter, utarbeidelse av intervjuguide, datainnsamlingsprosessen, bearbeidelse av data, forskningsetiske hensyn, samt prosjektets pålitelighet og troverdighet. Det teoretiske rammeverket bestemte meg for først etter at intervjuene var gjennomført (Tjora, 2010, s. 23-27).

4.1 Kvalitativ forskningsdesign

Formålet med studien er å få større innsikt i, og forståelse for hvordan førstegangsfedre opplever utfordringer i overgangen til farskap. I valg av fremgangsmåte for innhenting av data ble flere alternativer vurdert. Valget falt imidlertid på kvalitativ metode, med semistrukturert intervju som datainnsamlingsmetode. Dette med utgangspunkt i at jeg ønsket å få tak i det som kom fram av utfordringer slik fedrene selv ønsket å snakke om det og å dele. Jeg ville ha tak i utfordringene med deres egne beskrivelser og ord. Med et spørreskjema ville deres erfaringer og opplevelser i større grad vært begrenset til forutinntatte antakelser grunnet lukkede spørsmål, samtidig som jeg heller ikke ville fått tak i nyansene og kompleksiteten (Johannessen, Christoffersen & Tuft, 2010, s. 146). Gjennom intervjuet med åpne spørsmål ønsket jeg å oppnå en samtale hvor informantene kunne gå i dybden innenfor temaområder hvor de potensielt hadde mye å fortelle (Tjora, 2010, s. 91). Ettersom temaet for studien kan oppleves som personlig for mange, var det viktig for meg at intervjuene ble gjennomført med hver av fedrene enkeltvis – fremfor gruppeintervju (Johannessen et al., 2010, s. 146). Dette grunnet min etiske overveielse om at intervjusituasjonen da ville føles tryggere for informantene.

4.1.1 Rekruttering og avgrensning

Informantene ble valgt strategisk i dette prosjektet. Det vil si at jeg var interessert i å rekruttere deltakere med spesifikke egenskaper eller kvalifikasjoner (Thagaard, 2009, s. 56). Det ble gjort en systematisk vurdering av aktuelle kandidater ut ifra teoretiske og analytiske formål (Grønmo, 2004, s. 88).

Målgruppen for mitt prosjekt var førstegangsfedre. Jeg var interessert i deres opplevde utfordringer i denne overgangen. «Utfordringer» er et svært vidt begrep, og i rekrutteringen var det viktig for meg å understreke at dette kunne gjelde alt fra stort til smått. Det var nettopp dette

som ville vært interessant for meg å se nærmere på – nemlig hva som kommer fram når jeg ikke presiserer hva jeg er ute etter. Kriteriene som ble satt i forkant av rekrutteringen var at informantene skulle ha blitt fedre for første gang, og ha barn i alderen 0-1,5 år. Det var viktig for meg at fedrene ikke hadde flere barn, da jeg ønsket at informantene skulle stille med en førstegangserfaring knyttet til overgangen til farsrollen. Jeg anså alderen til barnet som et viktig kriterium ettersom jeg ønsket å komme i dialog med fedre som hadde nærhet til opplevelsene og erfaringene. Et annet kriterium som ble satt var at fedrene fortsatt var i parforholdet. Kriteriet ble satt med utgangspunkt i at utfordringer knyttet til brudd i parforholdet ikke skulle ta hovedfokuset i oppgaven.

Videre ønsket jeg å komme i kontakt med fedre som var i parforhold hvor begge parter hadde høyere utdanning – ergo en bachelorgrad eller mer. Innenfor norsk forskning er det pekt på ulikheter i motivasjoner og utforming tilknyttet foreldreskap, og det vises særlig til utdanningsnivå som en avgjørende faktor her. I en forenklet grovkategorisering skilles det mellom arbeiderklassen og middelklassen, avhengig av utdanning og arbeid (Ellingsæter, 2012b, s. 103; Stefansen, 2011, s. 74-75; Aarseth, 2011, s. 9). Med utgangspunkt i denne kunnskapen rekrutterte jeg fedre med høyere utdanning, slik at jeg i størst mulig grad kunne etterstrebe en målgruppe med likhet i bakgrunn – det vi kan omtale som middelklassens fedre. Jeg ønsket å komme i dialog med fedre som var i relativt likestilte par, og hvor selvtutfoldelse i jobben kunne antas å stå høyt for begge parter. Kriteriene kan ses i sammenheng med Aarseth (2011) sin målgruppe i hennes studie. Med en slik rekruttering kunne jeg tillate meg å gå mer i dybden på tematikken som kommer fram i dataene, fremfor å analysere forskjeller knyttet til fedrenes bakgrunn. Jeg har i dette avsnittet redegjort for hvem disse fedrene kan antas å representere. Dette er gjort av respekt for den veldokumenterte forskningen som foreligger om ulikheter i foreldreskap tilknyttet utdanningsnivå. Videre er det gjort med hensyn til koplingen mellom det normative foreldreskapet og klasse, som ifølge Stefansen (2011, s. 31) ofte usynliggjøres. Denne oppgaven vil imidlertid ikke ta for seg klasseanalyse og se på forskjeller tilknyttet dette.

I rekrutteringen av informanter innledet jeg et samarbeid med en helsestasjon og et familievernkontor i Oslo. Videre ble informasjon om studiet delt i en barnehage i Oslo hvor de skulle ha en «pappadag». I rekrutteringsarbeidet ble informasjonsskriv delt ut. Det ble også lagt ved et skjema med mulighet for å fylle ut kontaktinformasjon til fedre som samtykket til at jeg kunne ta kontakt med dem ved interesse for deltakelse. I tillegg delte jeg informasjonen om prosjektet til personer i mitt private nettverk, slik at de kunne videreføre den til aktuelle

informanter. Av etiske hensyn var jeg imidlertid opptatt av at jeg selv ikke skulle kjenne noen av informantene. Dette var også et kriterium jeg satte i forkant av rekrutteringen. Rekrutteringen foregikk i løpet av november-desember 2019. To av informantene ble rekruttert via en helsestasjon i Oslo, mens de resterende fire var via nettverket mitt. Alle hadde samtykket til at kontaktinformasjonen deres kunne deles med meg. I alle tilfellene ringte jeg derfor informantene for å gi mer informasjon i første omgang, før vi avtalte tidspunkt for gjennomføring av intervju.

4.1.2 Utvalget

Jeg satt til slutt igjen med seks informanter. Jeg anså seks informanter som tilstrekkelig for studiens formål ettersom målet med oppgaven ikke er å generalisere, men å få god nok informasjon om informantenes tanker, opplevelser og erfaringer (Dalland, 2012, s. 165; Kvale & Brinkmann, 2015, s. 148). Med hensyn til ivaretagelse av informantenes anonymitet og med utgangspunkt i at denne oppgaven tar for seg en temasentrert analyse, vil utvalget i det følgende presenteres samlet (Thagaard, 2009, s. 187). Jeg har imidlertid valgt å gi informantene fiktive navn: Simen, Lars, Kristian, Daniel, Espen og Jacob. Navnene blir kun brukt i fremstillingen av sitater i kapittelet «analyse og drøft». Ifølge Thagaard (2009, s. 184) handler det om å finne en kombinasjon av temasentrert og personsentrert tilnærming som ivaretar helhetsforståelsen.

Det ble ikke satt noe alderskriterium i rekrutteringen av informanter, men etter intervjuet var utført satt jeg med et utvalg hvor alle fedrene var i alderen 30-40 år. Dette kan ses i sammenheng med gjennomsnittsalderen for førstegangsfødende i Norge, hvor alderen i 2018 var 31,8 for menn (Sønstebo, 2019, avsn. 9). Alderen på informantenes barn varierte. På tidspunktet intervjuene ble utført hadde fedrene barn i følgende alder: to av barna var tre måneder, en var åtte måneder, en var ca. ett år, og to var 1,5 år. Sett bort i fra permisjon knyttet til fødsel, arbeidet alle informantene 100%, med unntak av én far som arbeidet 80%. Sistnevnte hadde sammen med sin partner gått ned i stillingsprosent etter at de ble foreldre.

Informantene bodde i Oslo og var fortsatt i parforholdet. Alle var i heterofile parforhold, selv om dette på forhånd ikke ble satt som kriterium for deltakelse i prosjektet. Videre var alle fedrene etnisk norske. Det var imidlertid en av fedrene som hadde én forelder med annen europeisk bakgrunn. Alle fedrene og deres partnere hadde høyere utdanning. Fem av fedrene hadde minst fem års utdanning. Alle fedrene ga uttrykk for at de ønsket å være mest mulig

involvert i barnets liv. Til tross for at jeg ikke hadde presisert *hvilke* utfordringer jeg ønsket å utforske i rekrutteringsprosessen, var det mange likhetstrekk i det informantene fortalte om.

4.1.3 Utarbeidelse av intervjuguide og forberedelser

I forkant av intervjuguidens utarbeidelse leste jeg om ulike intervjuformer og datainnsamlingsmetoder, og fant fram til at et semistrukturert intervju passer godt for besvarelse av forskningsspørsmålet mitt. Dette med utgangspunkt i at et semistrukturert intervju består av overordnede hovedtemaer og spørsmål, med mulighet for å følge opp uforutsette utsagn fra informantene (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 22). En slik tilnærming brukes når temaer fra dagliglivet skal forstås ut ifra intervjupersonens egne perspektiver og livsverden (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 46). Fordelen med semistrukturert intervju er at jeg i større grad kan følge intervjupersonene på det de er opptatt av å snakke om, samt tilpasse intervjuet til den enkelte. Dette kan øke sjansen for å få flere uventede og spennende svar. Ulempen er derimot at det kan bli vanskeligere å få svar på de samme spørsmålene fra alle informantene. Jeg mener imidlertid at fordelene veier tyngre enn ulempene, og at et semistrukturert intervju i mitt tilfelle ville gi mer verdifull data.

Oppsettet på intervjuguiden var inspirert av Tjora (2010, s. 96-97) sin følgende inndeling og rekkefølge på dybdeintervju: oppvarmingsspørsmål, refleksjonsspørsmål og avrundings-spørsmål. Jeg har hatt et bevisst forhold til rekkefølgen på spørsmålene i intervjuguiden. Selve intervjuet innledes med at informanten får noen generelle oppvarmingsspørsmål, slik som informantens alder, utdanning, arbeid og barnets alder. Videre består intervjuguiden av spørsmålene som omhandler avgjørelsen om å få barn, svangerskapet, forventinger, informantens ønsker/drømmer, tidsbruk, prioriteringer, egen oppvekst, parforholdet, samt erfaringer med helsestasjonen. Bakgrunnen for valg av overnevnte temaer var å innhente informasjon som kunne gi meg en helhetlig forståelse av deres livssituasjon og opplevde erfaringer i overgangen til det å bli far for første gang. Alle spørsmålene ble formulert åpent, med unntak av noen få oppfølgings-spørsmål. Dette var viktig for meg slik at informasjonsinnhenting åpnet opp for det informantene var opptatt av og ønsket å prate om, snarere enn å begrense det til mine forutinntatte antakelser.

Det ble også lagt inn to spørsmål som skilte seg noe ut fra de resterende. Det ble spurt åpent om informantene kunne fortelle om en spesiell dag eller situasjon som de opplevde som særlig positiv, og en dag eller situasjon som de opplevde som særlig krevende. Disse spørsmålene er lagt inn ganske sent i intervjuguiden, og skulle åpne for at informantene fikk lov til å fortelle

om akkurat det de ønsket å snakke om og var opptatt av. Begrunnelsen for å inkludere dette var at det kunne komme fram temaer vi ikke hadde vært inne på. Kvale og Brinkmann (2015, s. 166) skriver at slike spørsmål kan fremkalle rike, spontane beskrivelser hvor intervjupersonene selv presenterer det de opplever som hoveddimensjonene ved fenomenet som undersøkes. Avslutningsvis i intervjuet stilles det spørsmål om hva informantene har opplevd som mest krevende eller utfordrende med overgangen til farskap. Dette er for å forsikre meg om at jeg har forstått informantene riktig i det de har delt, og slik at informantene får muligheten til å legge til det som ikke allerede er blitt snakket om. Samtidig åpner det opp for at informanten kan nevne noen av hovedpunktene som intervjuet har gitt han innsikt i (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 161). Intervjuet avsluttes med spørsmål om det er noe informantene ønsker å oppklare, legge til eller revidere av det som er blitt snakket om.

Dalen (2011, s. 30) skriver at i en kvalitativ intervjustudie må det alltid foretas ett eller flere prøveintervjuer. For å forberede meg til intervjuene i størst mulig grad arrangerte jeg to prøveintervjuer med personer i mitt nettverk. En av dem hadde barn, og kunne derfor i større grad relatere seg til spørsmålene. Med dette fikk jeg øvelse i å stille spørsmålene samtidig som jeg fikk tilbakemeldinger på hvordan det opplevdes å få spørsmålene.

4.1.4 Forforståelse og intervjuoposisjon

Det kvalitative forskningsintervjuet er ifølge Kvale og Brinkmann (2015, s. 117) ikke et nøytralt medium som gjør det mulig for samtalepartnerne å fritt møte hverandre upåvirket av konteksten. Det handler om hvem vi er og hva vi har med oss inn i intervjusettingen. Min arbeidserfaring fra tidligere er hovedsakelig med eldre barn, ungdom og deres familier. Tematikken jeg møter på i mitt arbeid omhandler blant annet familiekonflikter, ensomhet, skolevegring, økonomi, bolig, psykisk helse og rus. Erfaringen jeg har knyttet til førstegangsfedre som målgruppe er som tidligere nevnt fra sped- og småbarnsavdelingen i barne- og ungdomspsykiatrien. Som en del av studiet «familiebehandling» hadde jeg min praksis her i to år. I løpet av denne perioden arbeidet jeg familieterapeutisk med flere nybakte foreldre og småbarnsfamilier. Det må imidlertid nevnes at vi hovedsakelig arbeidet med kvinner og deres spedbarn, og at jeg har begrenset kunnskap og arbeidserfaring tilknyttet fedre som målgruppe. Forforståelse kan beskrives som de oppfatninger og meninger man på forhånd har om det fenomenet som skal undersøkes (Johannessen et al., 2010, s. 38). Med utgangspunkt i min erfaring fra spesialisthelsetjenesten, hadde jeg en forforståelse om at utfordringene som

ville komme fram i intervjuene i stor grad ville handle om psykiske og emosjonelle vansker. Dette viste seg imidlertid å være feil. Utfordringene som kom fram i intervjuene beskrives på både individuelt-, relasjonelt- og systemplan.

Hvem jeg er og hva jeg tar med meg inn i intervjusituasjonen vil også påvirke det konkrete møtet mellom meg og informantene, samt datainnsamlingen. Nettopp derfor er det viktig å ha et bevisst forhold til mitt utgangspunkt som forsker og forforståelsen jeg har med meg. Kvale og Brinkmann (2015, s. 124) skriver at kropp er aldri er nøytrale, men bærer tegn på både kjønn, etnisitet og klasse. Jeg er en kvinne, mens alle informantene mine er mannlige. Allerede her ligger det en forskjell som kan påvirke datainnsamlingen, i form av både fordeler og ulemper. På den ene siden kan det være en ulempe at jeg har liten kjennskap til hvordan menn kan oppleve svangerskapet, fødselen og den første tiden etter. Dette fordi jeg som kvinne kan ha vanskeligheter for å sette meg inn i en manns posisjon, men også fordi jeg har hørt lite om menns erfaringer knyttet til overgangen i foreldreskap. Jeg har derfor liten kjennskap til temaet på en dypere måte, sett bort i fra den dagligdagse, spontane samtalen med førstegangsfedre om hvordan det er å ha blitt forelder.

På den annen side kan det være en fordel at jeg er en kvinne, da jeg i større grad kan være åpen for det som kan komme fram, uten forutinntatte antakelser. Personlig har jeg ikke gjennomgått overgangen til foreldreskap, og jeg er i tillegg yngre enn alle informantene. Det kan tenkes at dette utgangspunktet, altså meg som en yngre kvinne uten barn, var med på å gi informantene en ekspertposisjon. Min forskerposisjon kan ha bidratt til at fedrene ga mer utfyllende og detaljert informasjon i intervjuet, ettersom de ikke antar at jeg vet hva overgangen innebærer. I ettertid anser jeg min intervjuposisjon som en styrke. Dette fordi at med lite forkunnskap og erfaringer knyttet til målgruppen og overgangen til farskap, opplevde jeg å gå inn i alle samtaler med en stor nysgjerrighet hvor jeg tok lite for gitt. Jeg stilte mange spørsmål og ser at svarene jeg fikk er detaljerte, samt rike av beskrivelser. Slike svar ville jeg kanskje ikke fått dersom jeg selv hadde vært forelder og ut ifra egne erfaringer hadde hatt antakelser om hvordan overgangen oppleves. En slik forståelse kan ses i sammenheng med det Thagaard (2009, s. 108) skriver om at en forsker av motsatt kjønn kan bruke sin posisjon som utenforstående til å stille spørsmål ved det som tas for gitt av personer av samme kjønn.

4.2 Bearbeiding av data og analyse

Bearbeiding av data foregikk i fire faser: *innsamling, transkribering, koding og kategorisering*. I det følgende vil jeg trinnvis presentere de ulike fasene.

4.2.1 Innsamling av data

Forskningsintervjuet er en interpersonlig situasjon – altså en samtale mellom to parter om et emne av felles interesse. I intervjuet skapes kunnskap i skjæringspunktet mellom intervjueren og den intervjuedes synspunkter (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 36, s. 156). Med en bevissthet om at jeg som intervjuer og den intervjuede sammen produserer kunnskap, har jeg i det følgende etterstrebet en så presis fremstilling som mulig av intervjusituasjonen. Grunnet god tilgang på møterom ble tre av intervjuene utført på arbeidsplassen min. Ett av intervjuene ble utført hjemme hos en av informantene, ett intervju foregikk på café og ett siste intervju ble utført på et møterom på arbeidsplassen til en av informantene. Alle intervjuene ble gjennomført i perioden november-desember 2019.

Kvale og Brinkmann (2015, s. s. 160) understreker viktigheten av de første minuttene av et intervju. Informantene bør ha en klar oppfatning av intervjueren, før de begynner å dele sine opplevelser og følelser. Alle intervjuene ble innledet med at jeg presenterer meg selv og min bakgrunn, formålet med intervjuet, hva lydopptakeren skal brukes til, oppgavens konfidensialitet og anonymisering av innholdet. Det var også viktig for meg å understreke at det var informantenes opplevelser og erfaringer jeg ønsket å få tak i. Dette begrunner jeg nærmere i avsnittet om forskningsetiske overveielser. Alle informantene samtykket til at intervjuet kunne tas opp på lydopptak.

Med en båndopptaker plassert synlig i rommet risikerer man en sterkere følelse av formalitet, noe som trolig var tilfellet ettersom alle informantene kastet flere blikk mot denne i starten av intervjuene. Jeg var imidlertid av den oppfatning av at båndopptakeren ble glemt, eller at informantene ikke lenger brydde seg om dette etter kort tid inn i intervjuet. Ifølge Thagaard (2009, s. 102) er dette normalt når informantene først har godtatt at det gjøres opptak av intervjuet. Dette gjaldt med unntak av én informant som etter min opplevelse så mye på båndopptakeren gjennomgående i intervjuet. Det kan drøftes hvorvidt informantene hadde delt mer dersom samtalen ikke hadde blitt tatt opp. På den annen side anså jeg det som svært verdifullt med båndopptaker under intervjuene, siden jeg som forsker kunne være mer tilstede i intervjusituasjonen, fange opp kroppsspråk og blikk, samt stille oppfølgingsspørsmål (Tjora,

2010, s. 120). Ved hjelp av lydopptak blir intervjuene i tillegg bevart i sin helhet. Lydopptakene var også svært verdifulle i arbeidet med transkribering av intervjuene. Intervjuene hadde ulik lengde, med det korteste på 46 minutter, og det lengste på 1 time og 43 minutter. De første intervjuene som ble gjennomført varte lengre enn de siste. Dette kan henge sammen med at jeg som masterstudent har lite erfaring med intervjuer fra tidligere av, og at det derfor var en forskjell i mine intervjuferdigheter fra de første til de siste intervjuene. Jeg opplever selv at jeg i de siste intervjuene klarte å innhente informasjonen jeg trengte på kortere tid grunnet økt trygghet i rollen som intervjuer.

Jeg hørte alltid på intervjuene rett etter jeg hadde utført dem, og oppdaget raskt hva jeg ønsket å forbedre for hver gang. Dette kan ses i sammenheng med det Thagaard (2009, s. 109) skriver om verdien av å høre på intervjuene i etterkant slik at man kan oppdage ting som kan gjøres annerledes. Det var særlig en ting som utpekte seg i løpet av det første intervjuet og som jeg tok til meg – nemlig evnen til å gå videre til neste tema. Jeg oppdaget raskt en usikkerhet i meg for å avbryte informantene. Selv når informantene var ferdige med å fortelle, var jeg usikker på om det var uhøflig å gå videre til et nytt tema, eller om jeg burde følge opp det de akkurat fortalte. Jeg forsøkte derfor å bli bedre på ovennevnt problemstilling. I løpet av intervjuene merket jeg at temaene i stor grad fløt i hverandre. Flere av informantene trakk inn temaer før jeg hadde spurt dem om det. Dette oppfattet jeg som positivt ettersom det bekreftet at temaene var relevante, i tillegg til at dybdeintervjuer ofte har den frie og uformelle samtalen som ideal (Tjora, 2010, s. 119). Etter intervjuet ga alle informantene uttrykk for at de syntes spørsmålene var nyttige å reflektere over. To av informantene mente også at dette burde være spørsmål som alle førstegangsfedre fikk – som en oppfølgingssamtale etter barnets fødsel.

4.2.2 Transkribering

Formålet med transkribering av intervjuene fra muntlig til skriftlig form, er å strukturere intervjusamtalene slik at dataene blir mer oversiktlige og bedre egnet for analyse. Ifølge Kvale og Brinkmann (2015, s. 206) er struktureringen i seg selv en begynnelse på analysen. Jeg gjorde alle transkripsjonene selv, noe som gjorde at jeg ble godt kjent med datamaterialet. Alle transkripsjonene ble skrevet innen to dager etter intervjuet var gjennomført, slik at samtalen var så fersk som mulig i minnet. Kvale og Brinkmann (2015, s. 206-207) skriver at forskere som transkriberer egne intervjuer lærer mye om intervjustilen sin, og det påpekes at forskeren allerede her vil ha påbegynt meningsanalysen av det som ble sagt. Ettersom transkripsjonene skal brukes som en lettlest utgivelse av intervjupersonenes historier, falt valget på en

transkriberingsform med ordrett tale (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 208). Det var særlig viktig for meg å transkribere det informantene sa ordrett, slik at framstillingen av sitater i analysedelen ble så presis som mulig. Av hensyn til informantenes konfidensialitet ble det ikke skrevet inn noen navn i transkripsjonene. Andre gjenkjennbare faktorer, slik som informantenes utdanning og arbeid ble heller ikke skrevet inn i transkripsjonene.

4.2.3 Koder og kategorier

Jeg har i min studie gjennomført en temasentrert analyse, som innebærer en sammenligning av informasjon om hvert tema fra alle informantene. I en slik tilnærming presenteres materialet med temaet i fokus, og analysen har til hensikt å gå i dybden på de enkelte temaene. Kritikken som har blitt rettet mot en slik analyse er at den ikke ivaretar et helhetlig perspektiv, ettersom informasjon om de enkelte temaer løsrives fra sin opprinnelige sammenheng. I et forsøk på å ivareta et helhetlig perspektiv, har jeg i min studie presentert informasjonen fra informantene i den sammenheng utsnittet av teksten er en del av. Videre har jeg vurdert utsagnene opp mot intervjuet som helhet, samt analysert sammenhenger mellom temaene – slik at jeg kan bevare en helhetlig forståelse (Thagaard, 2009, s.171-172). I arbeidet med å utvikle en forståelse av materialet startet jeg med å lese de transkriberte intervjuene grundig, mens jeg underveis gjorde meg noen generelle notater om hva jeg tenkte materialet handlet om og hvilke temaer som gikk igjen i flere av intervjuene. Dernest markerte jeg beskrivelsene jeg fant interessante og som jeg så var relevante for studiens problemstilling – nemlig utfordringene som fedrene snakket om. I dette arbeidet markerte jeg også beskrivelser som jeg mente var nødvendig å ha med for å bevare en helhetlig forståelse til materialet. Neste steg bestod av å lese gjennom de markerte beskrivelsene, og plassere de under koder som var nærliggende informantenes utsagn. Jeg forsøkte å lage koder ut ifra beskrivelsene til informantene slik at jeg kunne få en oversikt over materialet, samt sammenlikne informantenes svar innenfor de ulike kodene. Dette arbeidet betegnes som en «beskrivende matrise» (Thagaard, 2009, s. 172-173). Etter grundig gjennomlesning og flere forsøk på å rydde materialet var det følgende koder som utpekte seg:

Valget om å få barn, forventninger til familielivet og farsrollen, tilstedeværende far, aktivitetsfar, egen oppvekst, familien som førsteprioritet, nye bekymringer, savn av frihet og fleksibilitet, dårlig samvittighet ovenfor partner og kompromisser, nærhet til partner i svangerskapet – avstand etter barnets ankomst, savn av intimitet og nærhet til partner, ønsket om å være alene sammen som par og forslag til aktiviteter, leders holdninger til kjønn, mange forventninger, korrigeringer fra partner, ekskludering på helsestasjonen og sykehus

Det må imidlertid nevnes at jeg også hadde noen koder som av ulike årsaker falt bort underveis i prosjektet. De er ikke tatt med i oversikten ovenfor. Til tross for at noen av ovennevnte koder umiddelbart kan virke mindre relevante for problemstillingen min – blant annet «valget om å barn, forventninger, tilstedeværende far, aktivitetsfar og familien som førsteprioritet», anså jeg det som helt avgjørende å ha disse med for å bevare et helhetlig perspektiv. Det handler om å forstå utfordringene i lys av hvordan de ønsker å gå inn i farsrollen. Dernest bestod arbeidet i å velge relevant teori for ovennevnte koder. Etter en lesning innen nordisk forskning om farskap, samt utforskning av aktuelle teorier brukt innen «overgang til farskap» som forskningsfelt, falt valget på deler av Beck og Beck-Gernsheim (2002) og Giddens (1994) sin senmodernitetsteori, samt Bråten (2000) sin modellmakt. Det må imidlertid nevnes at jeg også har brukt teori fra kapittelet «tidligere forskning» som analytisk verktøy. Her gjelder hovedsakelig Oftung (2012) sine script for farskap, samt annen teori og forskning om farskap og rådende farsideal. Etter en grundig gjennomgang av kodene og beskrivelsene ble det avdekket noen temaer som går igjen i beskrivelsene, og som kan presenteres under samme overskrift. Med utgangspunkt i dette, samt overnevnt teori, landet jeg på følgende hoved- og underkategorier:

- **Fra mann til far:** Valget om å få barn, forventninger til familielivet og farsrollen, tilstedeværende far, nye bekymringer, savn av frihet og fleksibilitet, dårlig samvittighet ovenfor partner og kompromisser, familien som førsteprioritet.
- **Når to blir tre:** Nærhet til partner i svangerskapet – avstand etter barnets ankomst, savn av intimitet og nærhet, ønsket om å være alene sammen og forslag til aktiviteter
- **Kjønns makt:** Leders holdninger til kjønn, mange forventninger, korrigeringer fra partner, ekskludering på helsestasjonen og sykehus

Etter å ha plassert kodene under hovedtemaer, utviklet jeg igjen nye underkategorier som jeg så kunne slås sammen. Denne gangen ble overskriftene utviklet med særlig utgangspunkt i informantenes sitater, samt overnevnt teori.

- **Fra mann til far:** Forventninger til familielivet: krevende og altopplukende, tilstedeværende og moderne far: hva vil det si?, nye bekymringer, savn av frihet og fleksibilitet: mellom selvrealisering og farsideal?, selvrealisering gjennom å stifte familie
- **Når to blir tre:** Savn av nærhet - fra romantikk til et arbeidsteam, den indre målestokken, å kjempe for kjærligheten
- **Kjønns makt:** Korrigeringer fra partner, arbeidsplassen: «andre forventninger til menn enn kvinner», helsestasjonen: «du er bare en del av en prosess», sykehuset: «du er egentlig ikke helt velkommen der», å kjempe for samsvar mellom ideologi og praksis.

4.3. Forskningsetiske hensyn og personvern

Prosjektet ble meldt til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste AS (NSD) for godkjenning 15.09.2019. På bakgrunn av informasjonen som ble gitt om blant annet studiens formål, utvalg,

rekruttering, konfidensialitet og utarbeidet intervjuguide ble det den 31.10.2019 vurdert fra NSD at behandlingen av personopplysninger er i samsvar med personvernlovgivningen. Det var først etter prosjektets godkjenning at rekruttering og intervjuene ble gjennomført. Alle informantene leste gjennom informasjonsskrivet som inneholder studiets formål og poengter informantenes rettigheter. Her gjelder blant annet prosjektets konfidensialitet og personvern, anonymisering av informanter, anledning til å trekke seg fra prosjektet uten å oppgi grunn, oppbevaring av datamaterialet og frivillig deltakelse (Thagaard, 2009, s. 25-29).

Ettersom prosjektet omhandler spørsmål om parforholdet, kan dette by på utfordringer knyttet til det etiske aspektet. Dette med utgangspunkt i at informantene kan dele informasjon om partneren, uten deres samtykke. Tredjepersoner har i utgangspunktet samme krav til informasjon om behandling av deres personopplysninger. Etter dialog med NSD ble det besluttet at bakgrunnsinformasjonen som innhentes om partner kun vil være aldersgruppe (25-30, 30-35, 35-40) og om partner har høyere utdannelse (ja/nei spørsmål). Dette slik at samtykke fra partner ikke var nødvendig. Videre er alle spørsmålene formulert med utgangspunkt i å utforske fedrenes opplevelse. Spørsmålene omhandler derfor ikke partnerens tanker, erfaringer og opplevelser ettersom fokuset er på informantene. Med dette unngår jeg å innhente sensitive opplysninger om partneren så langt det går, selv om det selvfølgelig kan komme fram informasjon underveis i intervjuet som informantene spontant deler. Et annet tiltak for å unngå at unødvendig informasjon om partner ble delt var presiseringen som ble gjort i forkant av intervjuet – at det var fedrenes opplevelser jeg var interessert i å få tak i.

Et etisk dilemma som ofte kan oppstå i kvalitative undersøkelser er å fremstille innsamlede data, og samtidig bevare anonymiteten til informantene. Store deler av tematikken i denne studien kan forstås som særdeles privat da det omhandler en personlig overgang, og informantene kommer inn på temaer som intimitet, nærhet, bekymringer, diskusjoner med partner og andre personlige utfordringer. Med utgangspunkt i etiske hensyn, og for å bevare fedrenes konfidensialitet, valgte jeg derfor en temasentrert analyse fremfor en personsentrert analyse. I sistnevnte er det strengere krav til anonymisering av utsagn (Thagaard 2009, s. 167). Dette valget ble også tatt med utgangspunkt i at jeg ikke så det som betydningsfullt å presentere datamaterialet enkeltvis fra hver informant. Med utgangspunkt i studiens forskningsspørsmål og formål ser jeg det som hensiktsmessig å heller gå i dybden på temaer som fedrene er opptatt av i intervjuene. Anvendelsen av temasentrert analyse gjør det også mulig å gjengi direkte sitat og samtidig kunne bevare informantens konfidensialitet.

Som forsker ser jeg etter mønstre i datamaterialet, som dernest blir satt inn i et teoretisk rammeverk. Dersom det teoretiske perspektivet, analysen og mine funn oppleves som fremmed for informantene, kan dette ifølge Thaaard (2009, s. 212) oppleves som provoserende for informantene. I min studie har jeg forsøkt å ha et bevisst forhold til dette aspektet, noe jeg anser som særlig viktig ettersom jeg har valgt å presentere funn/analyse og drøfting i samme kapittel.

4.4 Pålitelighet og gyldighet

Reliabilitet handler om pålitelighet. I korte trekk tar reliabilitet for seg spørsmålet om hvorvidt en annen forsker ville fått de samme resultatene som meg (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 276). Flere har pekt på at dette kravet er lite hensiktsmessige innenfor kvalitativ forskning ettersom dataene utvikles i mellommenneskelige samspill (Johannessen et al., 2010, s. 231; Thaaard, 2009, s. 198). De innhentede dataene er et resultat av variabler som blant annet hvem forskeren er, hvem informanten er, konteksten intervjuet utspiller seg i, det unike møtet mellom intervjuer og informant og valg av teoretisk referanseramme. Med utgangspunkt i dette vil kravet om nøyaktig gjentakelse med samme resultatoppnåelse være problematisk å oppfylle. Det blir imidlertid viktig å beskrive forskningsprosessen og inkludere viktige faktorer som kan påvirke studiens utfall (Johannessen et al., 2010, s. 232; Tjora, 2010, s. 188).

For å oppnå en troverdighet har jeg i denne oppgaven forsøkt å gi en så konkret som mulig beskrivelse av fremgangsmåten i prosjektet. Jeg har vært åpen om alle faser i prosjektet, og begrunnet mine valg underveis. Formålet har vært å gjøre forskningsprosessen så transparent som mulig. Kvale og Brinkmann (2015, s. 199) skriver at fremfor å forsøke å eliminere virkningen av det personlige samspillet mellom intervjueren og den intervjuede, kan vi betrakte intervjueren som det primære forskningsredskapet til innhenting av kunnskap. Jeg har i det foregående derfor forsøkt å gi en så presis som mulig fremstilling av intervjusituasjonene, samtidig som jeg har redegjort for min posisjon og forforståelse som forsker.

Gyldighet handler om å se sin studie og resultatene i lys av annen tilgjengelig forskning og aktuelle teorier innenfor samme tema. Funnene sammenstilles med funn fra andres relaterte forskning. Det handler om å opprettholde høy kvalitet: kunnskap utvikles i små skritt (Tjora, 2010, s. 179). I arbeidet med min studie har jeg aktivt forsøkt å bruke relevant kunnskap, både teori og forskning, for å se om mine funn kan underbygges av annen litteratur innenfor feltet. Både senmodernitetsteori og modellmakt er teorier som er velbrukte innenfor «farskap» som forskningsfelt.

5. Analyse og drøfting

I denne delen av oppgaven vil jeg presentere funn med relevans for studiens problemstilling, samt drøfte funnene opp mot tidligere forskning og oppgavens teoretiske rammeverk. Det første underkapittelet gir en presentasjon av fedrenes forventninger til familielivet, hvordan de ønsker å «gjøre» farsrollen, og viser til utfordringer tilknyttet hvordan det å bli far har påvirket dem individuelt. Videre viser analysen hvordan familielivet også kan forstås som en arena for å oppnå selvrealisering for fedrene. Dette kapittelet gir en fremstilling av fedrenes individuelt opplevde utfordringer, samtidig som det fungerer som et bakteppe for å forstå de andre utfordringene som studien presenterer. Det andre underkapittelet tar for seg hvordan overgangen til farskapet har påvirket parforholdet, med fokus på intimitet og emosjonell nærhet. Det tredje underkapittelet analyseres hovedsakelig i lys av Bråten (2000) sin modellmakt. Kapittelet handler blant annet om hvordan flere av fedrenes utfordringer kan forstås i lys av makten i «det biologiske moderskap» som hindrer eller ekskluderer dem i å utøve farsrollen slik de ønsker.

5.1 Fra mann til far

I dette kapittelet vil vi se fedres beskrivelser tilknyttet overgangen fra mann til far. Som et verktøy for å analysere hvordan mine informanter *gjør* farskap, hvilket farsideal de strekker seg etter og med utgangspunkt i en norsk kontekst, har jeg hovedsakelig benyttet meg av Oftung (2012, s. 310) sine tre script for farskap: forsørgerfaren, hjelpe-til-faren og den likestilte faren. Farsidealet informantene strekker seg etter blir drøftet i lys av senmodernitetens antakelser om at moderne parforhold i større grad enn det tradisjonelle er preget av usikkerhet. Videre analyserer jeg fedrenes beretninger i lys av forholdet mellom individualitet og familiefelleskap; selvrealisering og farsideal (Beck & Beck-Gernsheim, 2002).

5.1.1. Forventninger til familielivet: krevende og altopplukkende

Valget om å få barn var av flertallet begrunnet med at det føltes som et naturlig steg og at tiden kjentes moden ut for det. Dette med hensyn til både alder, «den biologiske klokka», arbeid, tidspunkt i livet, at alle forhold lå til rette for det og at venner rundt dem selv hadde begynt å få barn. En av informantene sa imidlertid at han kunne ventet litt med å få barn. Alle informantene i min studie var sikre på at de på et eller annet tidspunkt ønsket barn, med unntak av én av informantene. Han fortalte om en stor usikkerhet knyttet til dette valget i forkant av avgjørelsen som ble tatt. Informanten forteller om en partner som var pådriver, og at han selv var revet

mellom det han omtalte som «FOMO» (fear of missing out). Det handlet om redselen for å gå glipp av noe uansett hva han velger, og han beskriver det slik:

Jeg har vært revet mellom en slags FOMO. Jeg synes det var nesten like sterke argumenter på hver side. På den ene siden har jeg tenkt at dersom vi ikke får barn, så går man glipp av den opplevelsen av hvordan det er å være en forelder og alt som følger med det, men på den andre siden har det vært en FOMO knyttet til alt det man går glipp av hvis man får barn. Som legger begrensninger på hva man kan gjøre med sitt eget liv. Så jeg har følt at det å få barn eller ikke handler om å ta valget mellom å gi avkall på forskjellige ting, enten du velger det ene eller det andre... (Jacob)

Han utdypet:

Ved å ikke få barn så går du glipp av den opplevelsen i seg selv... Hvordan er det å følge et menneske som vokser opp, et prosjekt som er mer langsiktig og mere ambisiøst enn kanskje noe annet i livet. Hvordan er det å være gammel hvis man ikke har fått barn. Hvem kommer til å.. Eller, kommer det til å være noen som bryr seg om meg? De tankene der. På den andre siden, tanken om... Jeg er veldig glad i å reise, har masse prosjekter som er internasjonalt orientert. Jeg liker å styre fritiden veldig, og har gjort mye forskjellig.. Så de tingene er jo noe man må gi avkall på da. Men man må jo gi avkall på noe uansett... (Jacob)

Jeg tolker hans utsagn i lys av individualiseringstesens – hvor individets ønsker, drømmer og følelser kommer i fokus (Beck & Beck-Gernsheim, 2002, s. 107-109). Det at argumentene på hver sin side var like sterke for denne informanten kan tolkes som at selvtutfoldelse står høyt for han. På den ene siden snakker informanten mye om begrensningene, og jeg forstår det som en redsel for at barnet og familielivet vil innsnevre hans handlingsmuligheter og fleksibilitet. På den annen side snakker informanten om farskapet som et selvrealiseringsprosjekt i seg selv ved å betegne det som «*et prosjekt som er mer langsiktig og mere ambisiøst enn kanskje noe annet i livet*». Et annet utsagn som kan underbygge en forståelse av familien som et selvrealiseringsprosjekt, er hans bekymring for fremtiden og om det er noen som vil *bry seg om han*. Sett i lys av moderne relasjoner og partnerskap som i større grad er preget av usikkerhet, kan det tolkes som at barnet i dagens moderne relasjoner er et av de få gjenværende, stabile relasjonene gjennom livet. Ved å få barn, sikres og realiseres dermed individuelle behov for stabile relasjoner i fremtiden.

Argumentene kan også si noe om hvilke forventninger han har til seg selv som kommende far. Informanten uttrykker at han ikke ser muligheten for å kombinere selvrealisering både i og utenfor familielivet, i dette tilfellet en internasjonal reisende identitet og en farsidentitet. Mens «forsørgerfaren» (Oftung, 2012) muligens ikke ville sett det å få barn som et hinder for å realisere seg selv utenfor familien, kan det argumenteres for at denne informanten allerede før

valget om å få barn er innstilt på å innta en aktiv og delaktig farsrolle. En rolle som krever at han må gi avkall på frihet og fleksibilitet. Jeg tolker informantens argumenter for og imot det å få barn som et uttrykk for den moderne fars forventninger til egen deltakelse i familielivet.

Forventningen til seg selv om å stille opp og bidra kom til uttrykk hos alle informantene. Det som særlig gikk igjen i alle beskrivelsene var forventningen om at farskapet kom til å bli *hyggelig*, men først og fremst *slitsomt, altoppslukende, krevende og begrensende* – og at de var forberedt på å gi avkall på sitt sosiale liv for en periode fremover. Dette kan ses i sammenheng med Pedersen (2012, s. 152) sine studier som viser at mennesker i øvre middelklasse med lang utdanning anser foreldreskapet som et krevende prosjekt som kan bli altoppslukende. Med dette står mine funn i motsetning til LeMasters (1957) sin antakelse om at overgangen til foreldreskapet kan oppleves som en «krise» fordi det er romantisert. Mine informanternes forventninger til egen deltakelse allerede før barnet var født, samt at de var forberedt på å gi avkall på frihet og fleksibilitet, kan forstås som et uttrykk for at de ønsket å strekke seg etter idealet om å være nære og involverte fedre. Dette bringer oss inn på hva det vil si å være tilstedeværende far for mine informanter.

5.1.2 Tilstedeværende og moderne far – hva vil det si?

Alle fedrene snakket om at de ønsket å være en tilstedeværende far. Som en motsetning til beskrivelsene tilknyttet valget om å få barn, som i stor grad var orientert mot praktiske faktorer fremfor det emosjonelle, var beskrivelsene annerledes når fedrene snakket om hvilken far de ønsket å være for barnet sitt. I disse beskrivelsene kom det fram en forståelse som innebærer både fysisk og emosjonell tilstedeværelse fra fedrenes side. Det kan imidlertid tolkes som at det praktiske arbeidet med å hjelpe til med barnet ble tatt for gitt, og at beretningene i stor grad var preget av å gi barnet tid, omsorg, kjærighet og nærhet. Tre av fedrene sa det slik:

Det er jo å sørge for at vi tilbringer mye tid med han, vise at vi er glad i han, at han får tilbringe mye tid med vår familie, med våre venner, at vi tar han med på ting. Lar han få mye kjærighet, også fra de rundt oss. Også er det jo noen sånne praktiske ting med søvn, mat, klær og liknende. Men det er jo gitt da. (Simen)

Tilstedeværende i form av å... Både å tilbringe en del tid sammen med henne, men også prøve å være tilstede når man faktisk er sammen med henne. Det vil jo være det viktigste, og forhåpentligvis så klarer jeg også å være mentalt tilstede, og å gi henne tilbakemeldinger, feedback, glede, kjærighet og omsorg. (Daniel)

Ved å være tilstede. Prøve å være mest mulig fysisk og psykisk tilstede. Gi henne masse kjærighet, klemme henne, bry seg om henne. (Espen)

I en tid hvor sosiale medier og telefon brukes mye, forstår jeg det som at tilstedeværelse innebærer mer enn å bare bruke tid med barnet. Det handler også om å være mentalt tilstede i øyeblikket. Ifølge Brandth og Kvande (2003, s. 129) kan det tales om en dominerende modell for farsrollen. De omtaler dette som «diskursen om den nærværende far». I dette ligger en forståelse av at det å være *nær* og *involvert* i omsorgen for barnet ser ut til å ha blitt et kulturelt ideal for dagens fedre. Idealet om nærhet innebærer følgende elementer: tid, intimitet, kommunikasjon og deltakelse. Det kan se ut til at alle informantene i min studie skisserte en farsrolle som kan passe under betegnelsen om «den nærværende faren», da alle beskrivelsene inneholdt ett eller flere av overnevnte elementer.

Utsagnene kan også drøftes i lys av Oftung (2012) sine script for farskap. For til tross for at scriptene for «hjelpetil-faren» og «den likestilte faren» er rådende i fedrenes beskrivelser, kommer det likevel fram elementer som kan forstås i lys av «forsørgerfaren» og en tradisjonell familie (Oftung, 2012, s. 311-316). Ifølge Oftung (2012, s. 310) følges ikke scriptene likt av alle fedre. Blant annet forteller noen av fedrene i min studie at det er viktig å ha en stabil og trygg inntekt før barnet kommer. Det interessante var imidlertid et tilfelle hvor det kunne se ut til at partneren la opp til en tradisjonell rollefordeling i familien, mens informanten selv gir uttrykk for et ønske om å være «den likestilte faren». På mange måter kan det forstås som at han «forhandler» hvilket script han skal innta, slik Oftung (2012) beskriver det. Informanten uttrykte det slik:

Så det kan vi jo diskutere mye. Hvem som skal gjøre hva. Hun ønsker jo å bidra mest mulig hjemme. Jeg vil at det skal være mest mulig likt. Familie er jo viktig. Det holder jo ikke med en mor som er der for barnet, også kan faren jobbe. Det går ikke. Her må det være likt. Det må være mer moderne, som jeg liker å si det. (Kristian)

Det at informanten omtaler det som at de må være *moderne*, kan vise til at han er bevisst aspektet om at farsrollen i stor grad har endret seg den siste tiden, og at han ønsker å være en far som følger nåtidens rådende oppfatninger. Haavind (2006) skriver at det for menn er blitt mulig og samtidig modig å be om mer tid med familien. Det er ifølge henne åpnet en port inn til en ny erfaringsverden for menn. Informanten sier *familie er jo viktig og det holder ikke med en mor som er der for barnet*. Ønsket om å delta i omsorgen gjennom lik fordeling av ansvar og aktivitet kan også ses i sammenheng med Beck og Beck-Gernsheim (2002) sin forståelse av moderne relasjoner, som i mindre grad er preget av avhengighet enn hva det var tidligere. Grunnet blant annet kvinners deltakelse i arbeidslivet samt økonomisk sikkerhet gjennom

velferdsstatens ordninger, står individer friere til å forlate hverandre dersom parforholdet ikke fungerer. Med høyere andel av skilsmisser (Noack & Lyngstad, 2012, s. 61), og større sannsynlighet for at parene kan gå fra hverandre, kan det tenkes at det samtidig vokser fram en større interesse fra fedrenes side om å sikre seg en god relasjon til barnet tilfelle det skulle oppstå et brudd. En slik antakelse kan støttes av Aarseth sin studie, hvor hennes informanter satte direkte ord på det. Fedrene i hennes studie ønsket en selvstendig relasjon til barnet slik at de ikke sto i fare for å miste nærheten dersom de en gang skulle oppleve samlivsbrudd (Aarseth, 2011, s. 73). Haavind (2006, avsn. 48) skriver at den nye faren må gjøre seg fortjent til sin posisjon som far, og at barnets tilknytning til ham er det avgjørende «bevis» for at han er der han skal være.

Alle mine informanter skisserte aktiviteter de ønsket å gjøre med barnet. Det kan drøftes hvorvidt et slikt aktivitetsfokus kan forstås som et tradisjonelt eller moderne aspekt ved farsrollen. Tradisjonelt sett har mor blitt forstått som den primære tilknytnings- og omsorgspersonen som dekker barnets emosjonelle behov, mens far i større grad har hatt en omsorgsrolle med tilknytningsrelasjon gjennom sosiale aktiviteter som blant annet lek og læremester (Oftung, 2012, s. 312). Det kan bekreftes med det to av informantene delte:

Mens mamma ga oss mer hverdagslig kjærlighet, så hadde pappa mer sånn: Nå skal vi gjøre noe gøy! Den heldige kan man vel si. (Daniel)

Også har jeg jo hatt den innstillingen at jeg ønsker det da. At jeg vil være mer deltakende enn hva- av erfaring – min egen far var. (Lars)

Selv om flertallet av fedrene beskriver et mer eller mindre skille mellom seg selv og sine fedre, kan det drøftes hvorvidt ideen om den lekende aktivitetsfaren kan forstås tradisjonelt, eller om aktivitetene nå kan forstås i lys av en moderne farsrolle – som et uttrykk for noe annet. Ved spørsmål om forventninger til farsrollen, svarte alle fedrene med beskrivelser knyttet opp mot lek, aktivitet og læremesterrolle. De snakket om at de så for seg å ta barnet med på blant annet skiturer, fotball, golf, snowboard, festivaler, lage mat sammen, og at de gledet seg til å ha babyen med i pulken. To av fedrene sa det slik:

Forventinger til det å bli far var nok en del det at jeg hadde lyst til å være en leken far. Og en tilstedeværende far. Og har et mål om at hun skal bli en pappa-jente. Men ikke den snobbete-versjonen da. Men mer at vi på en eller annen måte skal få et nært og fint forhold, og at vi skal være gode venner. (Daniel)

Etter jeg fant ut om graviditeten var det litt sånn: hva kan jeg gjøre, hva kan jeg være med på. Jeg er veldig opptatt av fotball, jeg spiller golf, står på slalåm, driver med telemark, står på snowboard, alt som har med ski å gjøre er jeg veldig interessert i. Så det var litt sånn, at det skal jeg ta han med på. Også begynte jeg å tenke: okay, vi må ha pulk. (Kristian)

Til tross for at aktivitetene kan forstås i lys av tradisjonelle roller, kan det på en annen side være et uttrykk for den moderne fars måte å utvikle et nært og personlig forhold til barnet. Dette med utgangspunkt i studier om middelklassen, hvor det er funnet en forståelse av at barns utvikling er avhengig av det Stefansen og Aarseth (2011, s. 400; Stefansen, 2011, s. 62) omtaler som «berikende intimitet». Dette er en form for intimitet som bygges gjennom felles lystbetonte aktiviteter.

Vi har sett hvordan informantene uttrykker et bevisst og reflektert forhold til omsorgen de fikk fra egne fedre, og at de samtidig distanserer seg fra en slik rolle. Beskrivelsene kan forstås i lys av senmodernitetens antakelser om at tradisjoner ikke lenger er styrende for våre valg (Beck & Beck-Gernsheim, 2002, s. 27). Informantene ser ikke på sine egne fedres praksiser og følger ikke deres måte å utøve rollen på. De gir uttrykk for å ta aktive, individuelle valg og har et bevisst forhold til den rollen de ønsker å innta ovenfor barnet. Samtidig kan det drøftes hvorvidt valgene istedenfor å være styrt av tradisjoner, i dag er styrt av rådende normer og idealer tilknyttet farsrollen.

5.1.3 Nye bekymringer

Fedrene hadde ulike refleksjoner knyttet til hvordan det å bli far hadde endret deres syn på enten seg selv eller måten de forholder seg til omverdenen på. Det som særlig gikk igjen hos flertallet av informantene var at det hadde oppstått nye bekymringer. De forteller om bekymringer knyttet til både tiden i svangerskapet, nåværende tidspunkt og fremtiden. Flere av fedrene åpnet seg og viste stor grad av sårbarhet. Ifølge Oftung (2012, s. 317) er det tydelig at det har skjedd en endring i synet på hvilke oppgaver fedre kan ha. I dagens mediebilde og offentlige retorikk kan alle menn være nære fedre for sine barn, uten at dette svekker maskuliniteten deres. Informantene snakker om følelsen av avmakt og om å miste kontrollen. Noen av bekymringene knyttet til lenger fram i tid handler om blant ensomhet, mobbing, å bli utsatt for urettferdighet og andre sosiale forhold. De deler imidlertid også bekymringer knyttet til nåværende forhold, som for eksempel hvordan det kan skjære i hjertet når de hører barnet gråte. Tre av informantene sa det slik:

Han har vært mye urolig på kveldene og hatt mye vondt. Også er det litt sånn at man merker det er forskjell på den gråten han har da, som er veldig sånn inderlig. Og det skjærer litt sånn i hjertet. Kontra en sånn «jeg er trøtt», eller «jeg er sulten» gråt. Og det blir sånn at han ligger og gisper etter luft og er helt ute av seg. Da føler man seg veldig maktesløs. Nå i hverdagen er det utfordrende å se at sønnen min ikke har det noe bra, og at vi ikke klarer å gjøre noe med det. Det blir jo et veldig tydelig eksempel på at det er noen ting man ikke har kontroll over. Sånn i forhold til hvordan han har det og hva som er viktig for deg. Og det er jo litt tøft å kjenne på det. (Simen)

Jeg har jo blitt preget av det. Jeg er mer emosjonell. Man blir mer bevisst på... Man setter kanskje mer pris på ting. Også litt sånn angst for å miste henne – de tingene der. De tingene man ikke har kjent på før. Ikke at jeg går rundt og bekymrer meg hele tiden, men det er jo sånne ting som virker som det verste i hele verden, som man kan gå å være redd for. (Espen)

Jeg er redd for at fremtiden ikke er fin for han... (Jacob)

Beretningene kan forstås i retning av fedrenes ønske om å beskytte barnet. Det interessante er at en «beskytter rolle» i utgangspunktet kan forstås i lys av maskulin handlekraft, hvor det handler om å være sterk og å vise kontroll (Brandth og Kvande, 2003, s. 138). Mine informanter viser imidlertid en annen «beskytter rolle», som istedenfor å være «sterk og vise kontroll» i større grad er preget av emosjoner, sårbarhet og avmakt. Det kan tales om en «myk og emosjonell beskytter rolle». Fedrenes utsagn kan tolkes som at de er i stand til å både se og føle barnets behov, og de kjenner på ubehagelige følelser og bekymringer på vegnet av barnet. Deres følelsesmessige involvering kan forstås i lys av det Oftung (2012, s. 318) omtaler som scriptet for «den likestilte faren». Dette scriptet inneholder holdninger og handlingsrepertoar som overskrider «hjelpetil-farens» mer passive posisjon knyttet til planlegging og engasjement på de tradisjonelle kvinneområdene, samt evnen til å se og føle barnets behov. Videre innebærer det en forutsetning om at far er en aktør med et selvstendig engasjement for barna og som engasjerer seg fordi han vil. Mine informanters individuelle utfordringer, med hva det innebærer av nye bekymringer, kan forstås som en måte for fedrene å være nære og involverte fedre.

5.1.4 Savn av frihet og fleksibilitet: mellom selvrealisering og farsideal?

Alle fedrene beskriver individuelle håp, ønsker og drømmer som må vike eller settes på vent til fordel for farskapet. De beskriver ofring og savn av frihet og fleksibilitet knyttet til blant annet reiser, treningsøkter, det sosiale nettverket og alenetid. På mange måter kan vi forstå fedrenes beskrivelser i lys av en individualisert tankegang, hvor deres behov for individualistiske livsløp og selvrealisering kommer til syne. Selv om alle fedrene delte beretninger knyttet til savn og

ofring av egne aktiviteter og prosjekter, var det imidlertid kun tre av informantene som opplevde dette som særlig utfordrende. En av informantene beskriver det slik:

Man vet ikke helt hva det innebærer å få barn før man har fått det. Men man skjønner jo også at det innebærer at man mister frihet. At du blir mye mer begrenset. Og det livet du lever hvor du kan velge mye selv. Eller, sånn som her – å reise med jobben til ulike steder, gjøre egne ting, reise bort en uke alene hvis man har en del overtidstimer spart opp, altså gjøre hva du vil da. Du kan jo nesten gjøre akkurat som du vil når du ikke har barn, selv om du har en kjæreste å forholde deg til... Man skjønner at det forsvinner. Den friheten der jeg tror nok det er den største grunnen til at jeg kunne ha ventet litt. Det at friheten forsvinner litt. (Espen)

Han utdyper:

Vi har veldig få venner som har barn, og det er veldig sosialt å bo i byen. Veldig mye som skjer, og bare sånn i jobb for eksempel, at man går ut og tar en øl etter jobb. Det skjer mye sosialt da. Og det må man jo på en måte. Planlegge i mye større grad, mens før var det sånt som man bare kunne gjøre. Så impulsiviteten og fleksibiliteten har gått veldig mye ned. Så det har vært kjipt. (Espen)

Beck og Beck-Gernsheim (2002, s. 109) skriver at individuelle behov, med fokus på den enkeltes prosjekter utenfor hjemmet, fører til et familieliv som kjennetegnes av mange brikker som knapt går sammen på en naturlig måte. Sett i lys av antakelsene om moderne relasjoner og familieliv, kan det tolkes som at det frie individs drømmer, mål og ønsker, samt behovet for selvrealisering kommer i konflikt med familielivets forpliktelser. Modernitetsteorien peker på et spenningsforhold mellom lidenskap og selvtutfoldelse på den ene siden, og tilhørighet og forpliktelse på en annen side (Aarseth, 2011, s. 15). Ifølge Aarseth (2011, s. 70) settes idealet om å dele familiearbeidet likt særlig på prøve i familier med barn. Det er her spenningsforholdet mellom å være der for andre og å dyrke sitt eget livsprosjekt settes på spissen.

Mine funn støtter til en viss grad opp under dette, ettersom flere av fedrene uttrykker at farskapet har medført begrensninger for å delta på ulike meningsfylte aktiviteter. Flertallet av fedrene uttrykker at det har vært utfordrende å gi avkall på ovennevnte aktiviteter, frihet og fleksibilitet, men alle viser samtidig stor grad av omtanke, hensyn og respekt ovenfor partneren. Dette i form av at de får dårlig samvittighet når de velger individuelle aktiviteter, ønsker og drømmer til fordel for å bidra hjemme. Alle fedrene beskriver et partnerskap preget av å «gi og ta», forhandlinger og at det handler om å ikke la partneren sitte igjen med arbeidet mens de realiserer seg selv utenfor hjemmet. På mange måter kan vi se en posisjon i lys av det Oftung (2012, s. 316) betegner som «den likestilte faren», ettersom det handler om at fedrene ikke tar frihet fra ansvar hjemme for gitt. Deres beskrivelser kan tyde på at de betrakter foreldreskapet

som et likeverdig samarbeid, og at de har en forventning til seg selv om å stille opp på lik linje som mor. Fire av fedrene beskrev forholdet mellom det å *ha lyst til å delta på aktiviteter* og det å *få dårlig samvittighet og ta hensyn* slik:

Jeg merker jo nå at bare det å gå å trene er litt mer tiltak enn tidligere. Det er mye fordi at når jeg går å trener, så legger jeg en ekstra byrde på samboeren min. I form av at hun må passe på han alene noen timer. Så det har jo en kostnad for henne på en annen måte enn det hadde før når det bare var å dra på trening når man ønsket. (Simen)

Jeg føler jo på at når samboeren min har vært hjemme en hel dag... Og hun gjør det mandag-fredag, så kan ikke jeg gå på jobb, komme hjem kl 16, spise middag og gå ut igjen å finne på noe med kamerater. Det blir litt sånn... Ja. Min samvittighet gjør at det hadde vært litt kjipt. Så det gjør jeg ikke. (Kristian)

Når man begge da egentlig er slitne, og vi kontinuerlig har stått opp 5 i et halvt år, så har den andre på en måte mindre å gå på... Og da er det også vanskelig å si: Nå trenger jeg en natt med god søvn, litt fritid, å gå ut og spise å hygge meg. Det er jo vesentlig vanskeligere å si: Det er et behov jeg har, og det vil jeg. Det må jeg ha. Det er jo på en måte... Hvis man prioriterer det, så øker man jo belastningen på partneren. (Daniel)

Man kan for eksempel ikke bare gå ut og ta noen øl med noen folk bare fordi jeg har lyst. Jeg må liksom prioritere, og tenke sånn: «Skal jeg gjøre det nå... Er det verdt det? Eller skal jeg spare det?» Eller litt sånn... Det handler på en måte om hvor mange kvelder i uken kan man være borte. Og hva skal man bruke de på. De blir veldig verdifulle, og man må på en måte prioritere mye mer enn før da. (Jacob)

Deres utsagn, og kanskje spesielt det siste, kan ses i sammenheng med Beck og Beck-Gernsheim (2002, s. 110) sin forståelse av familien som en liten bedrift som må forhandle. Det handler om at begge parter har egne livsprosjekter utenfor hjemmet, og det handler om å finne balansen mellom individualitet og familiefellesskap – selvrealisering og foreldreideal. Til tross for at dette spenningsforholdet kommer til uttrykk i beskrivelsene ovenfor, må mine funn imidlertid forstås i lys av det helhetlige intervju med fedrene. De viser at det ikke nødvendigvis er et motsetningsforhold mellom selvrealisering og foreldreideal.

5.1.5 Selvrealisering gjennom å stifte familie

Flere av fedrene sammenliknet det å bli forelder med en jobb, og to av dem sa det slik:

Selv om det er veldig annerledes og mer meningsfullt, så er det vel så slitsomt. Sånn med tanke på at det krever mye av meg, så vil jeg si at det føles som en jobb. Som i at det handler om at jeg ønsker å prestere. (Daniel).

Det er plutselig en fulltidsjobb du kommer hjem til etter jobb. Det føler ihvertfall jeg. Vi har ikke helt klart å finne den løsningen på hvordan vi skal få minst mulig jobb ut av han. (Kristian)

Dette kan illustrere overgangen fra det tradisjonelle hvor menn tidligere har fokusert på arbeid utenfor hjemmet, til nå – hvor også arbeidet i hjemmet føles *meningsfullt* og som en *prestasjonsarena*. På denne måten kan man forstå familielivet som en arena for å oppnå selvrealisering. Begge informantene opplever farsrollen som en jobb – en oppgave eller utfordring, som også åpner opp for løsninger og muligheter. I det siste utsagnet søker informanten effektivisering og optimalisering av tid. På mange måter er dette en tankegang som kan forstås i lys av arbeidslivet. Ved å forstå familielivet slik, åpnes det opp for å ta med seg egenskaper fra arbeidslivet inn i familien, som igjen kan gi opplevelsen av suksess og mestringsfølelse. En slik tolkning av familielivet kan ses i lys av ordet «utfordring» som ble presentert innledningsvis. Det innebærer noe man kan strekke seg etter, en situasjon hvor man får brukt sine ferdigheter og evner. Selv om det kan være slitsomt og vanskelig, så åpner det samtidig opp for en opplevelse av mestring (Fixdal, 2018).

Med utgangspunkt i en slik forståelse kan det drøftes hvorvidt fedrenes engasjement i familielivet bunner i to ting. Både ønsket om å delta mest mulig i barnets liv og derved oppnå en individuell far-barn relasjon, men også muligheter for å oppnå selvrealisering og mestring på denne arenaen. Dette kan ses i sammenheng med beskrivelsen til en av informantene presentert tidligere, nemlig: «*et prosjekt som er mer langsiktig og mere ambisiøst enn kanskje noe annet i livet (Jacob)*». I mye av litteraturen knyttes middelklassens ønske og behov for å oppnå selvrealisering hovedsakelig til jobb, spesielt for fedre (Aarseth 2011, s. 9, s. 50). Mine funn viser imidlertid noe annet. De viser til beskrivelser som kan tyde på at familielivet oppleves som det mest meningsfulle for alle disse nybakte fedrene, og for flertallet av dem åpner familielivet opp for de største mulighetene for å oppnå selvrealisering. En slik forståelse kan illustreres gjennom tre av informantenes beskrivelser:

Det eneste er at jeg ønsker at det skal være en trygg tilværelse rundt det biten med jobb. Så kan jeg heller ha fokus på det hjemme. Jeg jobber bare for at jeg skal ha fritid. Jeg ønsker alltid å komme lengst mulig jobbmessig, men det er ingenting som kommer foran det som er hjemme. (Kristian)

Hvis jeg skulle valgt å kjøre et løp hvor jeg hadde hatt fokus på helt andre ting, så hadde det etter hvert vært enkelt å tikke av på mange eksterne motivasjoner. Som å tjene mye penger, reise til steder du ville, få en jobb med høy sosial status og liknende. De tingene der ville jo vært veldig enkelt å sette seg et mål på og si at jeg ønsker å komme

dit, og for å komme dit – så må jeg gjøre noen konkrete ting. Jeg tror at sånn som jeg er skrudd sammen, hvis jeg hadde valgt det sporet, så ville jeg nok ha kjent på en tomhet. Tomhet som i at de tingene kanskje ikke betyr så veldig mye. All den tiden man ikke har noe barn, egen familie som man har selv. (Simen)

Også får det koste hva det koster, med tanke på drømmer. Jeg vil heller ha barn enn å oppnå de tingene. (Eспен)

Beskrivelsene står i motsetning til det Holter (2007b, s. 254) skriver om at for mange menn så oppleves selve omsorgsinnsatsen som positiv, men den *erfares* ikke som like viktig som lønnsarbeidet. Holter og Aarseth (1993) betegner dette som «jobbmagnetisme». Alle informantene i min studie sier at familielivet er førsteprioritet, og at dette trumfer arbeid og andre aktiviteter. For noen av informantene handlet det om å ikke gå glipp av spesielle øyeblikk med barnet, og det handlet om et savn og en lengsel etter å se barnet igjen. To av informantene beskrev det slik:

Da var jeg borte i flere dager, og da følte jeg at hun var skeptisk til meg når jeg kom tilbake. Jeg får jo litt snapper og liknende innimellom, og da ser jeg jo at ting skjer mens jeg ikke er der... Det syns jeg ikke noe om. (Lars)

Det er ofte sånn at jeg savner henne. Selv om jeg var sammen med henne i dag tidlig. (Eспен)

Den første informanten hadde vært på et seminar med jobben og beskriver første gang han var borte fra barnet i flere dager. Den andre informanten beskrev et generelt savn av barnet. Utsagnene viser til at fedrene ikke nødvendigvis skisserer en situasjon hvor individualitet/selvrealisering og familiefellesskap/forpliktelse presenteres som motpoler, slik det kan tolkes i Beck og Beck-Gernsheim sin fremstilling av den post familiale-familie (2002, s. 110). Selv om mange av fedrene opplever en lengsel etter frihet og fleksibilitet, hvor deres individualistiske preferanser kommer til uttrykk og behov forhandles, så kan vi også se at fedrene opplever det som viktigere og mer meningsfullt å være hjemme med barnet og partneren. Vi ser at familielivet som et prosjekt, barnets utvikling, emosjonell investering, samt det å strekke seg etter et ideal i tråd med «den likestilte faren» i seg selv åpner opp for selvutvikling, anerkjennelse og en opplevelse av mestring.

Ideen om fedrenes selvrealisering i familien kan underbygges av Aarseth sin studie av moderne familieliv (2011, s. 80-81), selv om hun beskriver det på en litt annen måte enn jeg har gjort ovenfor. Aarseth (2011, s. 81) skriver at i hennes studie forteller fedrene om barnas prosjekter som noe det investeres i, og de understreker at det aller viktigste er å stimulere barnets interesse

og engasjement. Oppfølging av barnas selvutvikling involverer fedrenes egen selvutvikling. Brandth og Kvande (2003, s. 139) har en annen tolkning av «faderskapet som selvutvikling», og skriver om dette i tilknytning til fedre som opplever å utvikle seg som menneske gjennom innlevelse og empati.

Ved å forstå partneren og barnet som det viktigste for fedrene i denne studien, samt en arena for å oppnå mestring og selvrealisering, kan vi også lettere forstå utfordringene som vil bli presentert i det følgende. Det handler om at når informantene ikke blir inkludert, samt får bekreftelse og anerkjennelse i det som kan oppfattes som det mest meningsfulle prosjektet i deres liv, så vekker dette reaksjoner.

5.2 Når to blir tre

Utfordringene som presenteres i dette kapitlet er tilknyttet partnerskapet, og handler om hvordan relasjonen og intimiteten påvirkes i tiden etter barnet er kommet til. Funnene drøftes hovedsakelig i lys av Giddens' (1994) «rene forhold».

5.2.1 Savn av nærhet - fra romantikk til et arbeidsteam

Flertallet av informantene forteller at de totalt sett opplevde parforholdet som styrket i tiden under svangerskapet, da valget om å få barn sammen ble et definert fellesprosjekt. Fire av informantene opplevde å komme nærmere sin partner denne perioden. Denne nærheten kan forstås i lys av Giddens (1994) sin antakelse om moderne parforhold, som handler om at forholdet er der for sin egen skyld og at det som binder partene sammen er en sammenflytende og gjensidig kjærlighet. I overført betydning kan det forstås som at valget om å få barn sammen blir et levende bevis for den sammenflytende kjærligheten. Det er et resultat av to parter som elsker hverandre, og barnet kan på mange måter forstås som et bindeledd som i større grad enn tidligere knytter dem sammen. En slik tolkning kan illustreres gjennom det en av informantene beskriver:

Man føler på en måte at man blir mer knyttet. Det kommer et slags bånd som knytter dere mer sammen. Når du vet at det er et barn på vei, så er man ikke bare kjæresten lenger. For hvis man er kjæresten, så kan man på en måte bryte kontakten når som helst. (Espen)

I lys av modernitetsteori (Beck & Beck-Gernsheim, 2002; Giddens 1994, s. 63-67) tolker jeg utsagnet som at i en tid hvor individualitet og selvutfoldelse står høyt, er parforholdet ganske

skjørt. Individuer står frie til å bytte ut partneren sin når som helst dersom de ikke får oppfylt sine innerste drømmer og lengsler om et lykkelig parforhold hvor behovet for kjærlighet og intimitet tilfredsstilles. Til tross for at ovennevnt informant var gift med sin partner og beskrev parforholdet som stabilt og fint, kan det virke som at han oppfatter barnet som den «formelle» kontrakten og beviset på at relasjonen nå er bindende. Det kan drøftes hvorvidt vi i Norge har beveget oss fra en tid hvor det tradisjonelt sett har vært ekteskapet som er hovedsymbolet på forpliktelse til partneren, til nå – hvor barnet har tatt over denne plassen. Det paradoksale er at til tross for at flere av informantene i min studie fremhevet opplevelsen av at de sto nærmere hverandre i løpet av svangerskapet, kan det virke som at det tvert imot var det motsatte som skjedde i det barnet faktisk ble født. Flertallet av parene gled fra hverandre når det gjelder fysisk og emosjonell nærhet. I det følgende skal jeg presentere noen av funnene innenfor dette område.

Flere av informantene beskriver en relasjon som i stor grad har dreid seg i retningen fra romantikk og fokus på hverandre, til i større grad å ligne et arbeidsteam som skal samarbeide om å få løst praktiske oppgaver. Utsagnene kan ses i sammenheng med det Beck og Beck-Gernsheim (2002) skriver om at moderne familier, med hva det innebærer av planlegging og organisering, i stor grad ligner en liten bedrift. Det kan virke som at flere av fedrene tenker at det er greit å ha det slik for en viss periode, men at dersom dette vedvarer så vil det utgjøre en trussel for relasjonen i parforholdet. Tre av informantene beskrev det slik:

Nå er det litt mer sånn, du har helg og fri, men likevel står du opp kl 5. Og det er veldig sånn: har du lyst til å stå opp i dag? Nei, det er din tur. At det er mer teamwork. Så romantikken forsvinner jo litt oppi det da. At det er mer sånn arbeidsfordeling. Litt som en jobb. (Espen)

Den første tiden, så har vi nok vært mer arbeidspartnere og venner, snarere enn kjærester... Sånn som vi var før. Det har vært mer sånn, oppgaver som må løses og fordeling av de oppgavene. Den tiden varte lengre enn vi hadde trodd. Og det er jo noe vi har snakket om også da, og som vi er bevisst på.. (Lars)

Du setter kjæreste-relasjonen litt på vent.. Det gjør vi ihvertfall.. (Kristian)

Deres beretninger bekrefter på mange måter en forståelse av at kjærlighet, intimitet og nærhet er viktig i parforhold, slik det fremheves hos Giddens (1994, s. 67-68). Beskrivelsene viser at informantene anser perioden som midlertidig, ettersom de snakker om å sette kjæreste-relasjonen på *vent* og at perioden som «arbeidspartnere» varte *lengre enn de hadde trodd*. Til tross for at alle fedrene ønsket å få barn med sin partner, med hva det innebærer av ansvar og arbeidsoppgaver, kan det se ut til at barnet i seg selv ikke er nok for å holde paret sammen. På

den ene siden uttrykker flertallet av fedrene at de opplever en større nærhet til partneren under svangerskapet og at barnet blir en faktor som binder dem mer sammen. På den annen side er det nettopp det at det tilføyes et barn til parforholdet som truer relasjonens eksistens og kan bli en årsak til brudd.

Ut ifra informantenes beskrivelser kan det på mange måter tales om en større fysisk tilstedeværelse sammen, men samtidig en større emosjonell avstand. De deler beretninger som kan forstås som konsekvenser for parforholdet når intimiteten vies mindre tid grunnet fokus på barnet. En av informantene beskriver det slik: «*Det handler jo om at det blir en annen type nærhet. Det blir bare... En helt annen dynamikk.*» (Lars). Fedrenes beretninger viser til at det ikke er nok å bare sette av tid til å være sammen. Hvordan tiden brukes og fylles opp, er av avgjørende betydning for opplevelsen av nærhet i parforholdet. Flere av fedrene fremhevet viktigheten av å gjøre ting sammen og muligheten for å kunne ha fullt fokus på hverandre iblant, uten barnet til stede. Beskrivelsene handlet om alt fra hverdagslige settinger som å spise middag sammen alene etter barnet har lagt seg – til lengsler om hytteturer og «date-nights». Det handlet om å kunne ha fullt fokus på hverandre, og å kunne dele opplevelser, følelser, tanker – og det handlet om intimitet og fysisk kontakt. På mange måter viser fedrenes beretninger tilknyttet savn av intimitet og nærhet en sårbar side av dem, og deres beskrivelser kan forstås i lys av det Giddens (1994) skriver om at mannens følelsesmessige og sårbare sider anerkjennes i dag. Fire av informantene sa det slik:

Det tok lang tid før vi hadde sex igjen. Og det påvirker den nærheten som er i parforholdet. Jeg tror det blir litt sånn... Distanse. Som begge, fordi vi har snakket om det, ikke hadde lyst at skulle være der. Men som vi følte at vi ikke fikk gjort noe med. (Lars)

Jeg tenker at det kan være så enkelt som at vi er sammen og er opptatt av hverandre og snakker sammen om hva det nå enn er, men at det kanskje er andre ting enn bleier og søvn... Men så er det jo også viktig med fysisk nærhet, og de tingene der. Sånn at det ikke blir helt sånn at vi er sammen som et jobb-team som sørger for å få livet hans til å gå rundt. At hele hverdagen bare blir sånn logistikk. For det går litt tilbake igjen til den der med å tenke: Hvorfor er man kjærester? Det er noen ting som skiller det å være kjærester, fra det å være venner. (Simen)

Jeg tror nok at det å kunne ha litt privattid sammen, hvor man ikke nødvendigvis har barnet tilstede. Det at man har litt alenetid som par. Det å få forholde seg til hverandre uten å ha noe annet som man må passe på hele tiden, det hadde vært fint. (Daniel)

Jeg tenker den kvalitetstiden sammen er viktig. Og det har det blitt lite av etter vi fikk barn. Jeg skulle ønske vi hadde mer... At vi kunne reist på en hyttetur bare oss to innimellom. Det hadde vært deilig. (Espen)

I det andre utsagnet kan vi se at informanten har en tydelig formening om hva som skiller en *kjærestereelasjon* og en *vennskapsrelasjon*. Det kan tolkes som at dersom nærheten, intimiteten og den kjærlige relasjonen forsvinner til fordel for logistikk og praktiske gjøremål, så opplever ikke informanten å få dekket sitt behov i parforholdet. På mange måter illustrerer utsagnet en moderne og individualisert tankegang, og kan forstås i lys av Giddens' «rene forhold». Ifølge han holdes moderne par sammen av en sammenflytende kjærlighet, og forholdet varer så lenge begge får noe ut av det (Giddens 1994, s. 63-67).

Det kan tolkes som at for en av informantene var dette med tid sammen og fokus på hverandre så viktig at han og partneren hadde valgt å gå ned fra 100% til 80% arbeidstid. Denne tiden ble hovedsakelig brukt til aktiviteter og avslapningstid sammen, men også praktiske ting. Jeg finner en slik løsning interessant sett i lys av Beck og Beck-Gernsheim (2002, s. 28) sin tolkning av det moderne samfunn. De fremhever at velferdsstatens ordninger i større grad er rettet mot enkeltindivider fremfor familien som enhet, og at den dermed dyrker individualistiske livsløp. Med utgangspunkt i deres teori, kan barnehagen forstås som en ordning som skal legge til rette for at begge foreldrene kan jobbe og ha egne prosjekter utenfor familielivet. Det som imidlertid er interessant er hvordan denne informanten og hans partner heller har snudd om på dette, og brukt ordningen til å sette av en dag til dyrking av partnerskapet, kjærlighet og intimitet – fremfor selvrealisering gjennom jobb.

5.2.2 Den indre målestokken

Vi har sett hvordan noen av fedrenes beskrivelser kan forstås i lys av viktigheten av intimitet, nærhet, bekreftelse og anerkjennelse for å oppleve parforholdet som godt i moderne relasjoner. Beretningene kan imidlertid også forstås som fedrenes redsel for å miste følelser for partneren. For tatt i betraktning Giddens (1994) antakelse om at moderne relasjoner antas å bygge på kjærlighet, intimitet og følelser – hva er vel et forhold i det moderne samfunn dersom følelsene forsvinner? Spørsmål som kan dukke opp er om det er normalt å ha det som et «arbeidsteam» når man er kjærestere, om andre har det på samme måte, hvor lenge en slik periode varer, og ikke minst: Får man noen gang den samme romantikken som før tilbake?

Ifølge Beck og Beck-Gernsheim (2002, s. 61) er et kjennetegn ved det moderne samfunn at individer stadig vekk spør seg selv «er jeg virkelig lykkelig?». I forlengelsen av dette kan det drøftes hvorvidt fedrenes fokusering på intimiteten handler om en sammenlikning av parforholdet med «det som var» før barn kom. Det handler om en indre målestokk for egne følelser ovenfor partneren som hele tiden vurderes. I dette tilfelle kan det tales om at nivået på «den indre målestokken for følelser» var høyt for flere av fedrene i tiden under svangerskapet, ettersom de opplevde å komme nærmere partneren. Dette nivået gikk muligens ned når barnet kom – grunnet blant annet nye oppgaver og tidspress. Når dette nivået går ned kan det drøftes hvorvidt det oppstår en redsel for å miste følelser for partneren. Spørsmål som stilles kan være: «Er jeg fortsatt lykkelig?», «Har jeg de rette følelsene?». Dette med særlig utgangspunkt i «potensialet» man sammenlikner følelses-nivået med når man vet hvor bra man har hatt det sammen før og kan ha det. På mange måter kan en slik redsel skissere det Beck (1997) omtaler som «moderne risiko». Det handler om en risiko vi ikke kan se, men som vi kan føle. Og det handler om en risiko og usikkerhet som muligens aldri vil forsvinne grunnet individers aktive spørsmålsstilling og søken etter lykke. Med et slikt utgangspunkt kan det stilles spørsmål ved om fedrenes uttrykk for og lengsel etter intimitet bare handler om et behov for intimitet i seg selv, eller om det også handler om en redsel for å miste følelsene for partneren, og som derved resulterer i et ønske om å pleie relasjonen.

5.2.3 Å kjempe for kjærligheten

Fedrenes beskrivelser kan drøftes i lys av ordet «utfordring». En situasjon som både er vanskelig, men som også åpner opp for mestring. De viser til et ønske om å aktivt jobbe for å bevare følelsene og nærheten, istedenfor å akseptere at nærheten forsvinner etter at barnet er kommet til, og at «sånn er det bare». Fedrene kommer med forslag til konkrete aktiviteter som kan gjøres med partneren. På denne måten åpnes også en verden av muligheter for å oppnå mestring på det som Giddens (1994) etter min tolkning anser som en utradisjonell arena for menn – nemlig den intime sfæren. For ved å jobbe for å bevare både egne og partnerens følelser for hverandre, særlig i en tid preget av høyere skilsmissestatistikk, kan det å bevare kjærlighetsfølelsen i parforholdet i seg selv være et mål fedrene strekker seg etter. Mens det tradisjonelle parforholdet stort sett bestod «uansett» grunnet forpliktelse og avhengighet av hverandre (Beck & Beck-Gernsheim, 2002, s. 107-108), kan det tolkes som at det å holde sammen i moderne relasjoner ikke tas for gitt. Tvert imot kan det å holde sammen og bevare følelser for hverandre i et moderne samfunn anses som en «oppgave» som mestres, og det kan antas at det følger med anerkjennelse når parforholdet består.

5.3 Kjønnets makt

Så langt har vi sett at informantene i min studie ønsker å ta mest mulig del i omsorgen for barna. De ønsker å være nære og tilstedeværende. Ut ifra beskrivelsene kan det tolkes som at de strekker seg etter et ideal som kan likne «den likestilte faren». Sett i lys av senmodernitetsteori, kan deres ønske om involvering allerede fra start forstås i lys av det som i dag kjennetegner nære relasjoner – nemlig usikkerhet. Det kan forstås som at denne usikkerheten, med utgangspunkt i at partnerskapet ikke har noen garanti for å bestå og at forholdet varer så lenge begge får noe ut av det, øker fedrenes lyst og motivasjon til å bygge en individuell relasjon til barnet. Videre kan det virke som at familielivet i seg selv betraktes som et *meningsfullt prosjekt som åpner opp for selvrealisering*. Når familielivet og barnet forstås som det viktigste for fedrene, er det også lettere å forstå beskrivelsene som presenteres i det følgende.

I dette kapittelet vil vi se hvordan alle fedrene på ulike måter beskriver kjønnets betydning for foreldreskapet, med hva det innebærer av hindringer og utfordringer for dem i målet om å involvere seg i svangerskapet og barnets liv. På mange måter handler kapittelet om to hovedfunn. *Det ene* er hva som formidles til fedrene av rådende farsideal, og hvilken forventning de opplever at de selv og samfunnet har til dem som far – versus hvordan de faktisk blir møtt på ulike arenaer i virkeligheten. Det kan tales om fedre som beskriver et gap mellom «den likestilte far» som ideologi og praksis. Flere av beskrivelsene kan forstås i lys av makten i «det biologiske moderskap» som i noen tilfeller hindrer dem i, eller vanskeliggjør målet om å involvere seg. Begrepet viser til mødres praksiser tilknyttet graviditet, fødsel og amming (Eisenstein 1983, gjengitt i Ellingsæter, 2005, s. avsn. 3). Funnene kan tolkes i retning av fedrenes opplevelse av å bli devaluert i sin omsorgsutøvelse, slik det også er beskrevet hos Holter (2007a, s. 425). *Det andre* er at selv om utfordringene i dette kapittelet hovedsakelig handler om kjønn, kan mange av beskrivelsene samtidig vise til fedrenes ønske om å oppnå en individuell og selvstendig relasjon til barnet, uavhengig av mor. En slik forståelse er i tråd med Farstad (2016, s. 75) sitt funn i avhandlingen «Nye fedre – nye forskjeller».

Alle informantene trakk fram betydningen av «kjønn» som en eller annen form for hindring eller utfordring i målet om å engasjere seg, men beskrivelsene deres befant seg på ulike arenaer. Utfordringene som presenteres i det følgende er knyttet til både partnerskapet, arbeidslivet, samt velferdsstatens ordninger og institusjoner. Funnene er hovedsakelig analysert i lys av Bråten (2000) sin modellmakt, samt senmodernitetsteori (Beck & Beck-Gernsheim, 2002; Giddens, 1994).

5.3.1 Korrigeringer fra partner

To av fedrene trekker fram en frustrasjon over at deres partner har en formening om hvordan de praktiske oppgavene og omsorgen skal utøves ovenfor babyen. Beskrivelsene viser til en partner som korrigerer, og fedrene gir uttrykk for misnøye knyttet til dette. På mange måter illustrer beskrivelsene deres at de ikke anser barnets mor som en mer kompetent omsorgsutøver ovenfor barnet enn dem selv. Videre kan det tolkes som at de ønsker å gjøre ting på sin måte. De ønsker å forme egen farspraksis og bygge en individuell, selvstendig relasjon til babyen. Fedrene forteller om viktigheten av at de selv får prøve og feile, og to av informantene beskrev det slik:

Hvis jeg har tatt på han genseren over hodet og hun synes at det har vært klønete, så kan hun gi tilbakemelding om hvordan jeg heller skal gjøre det på en annen måte. For eksempel med bakhodet først. Og da tenker jeg: Okay, men la meg gjøre det på min måte... Det er viktig at du får spillerom til å finne ut av hvordan du vil løse ting selv. Jeg tror noen fedre veldig lett kan kjenne på den der med at man får kommentarer slikt som: Nei, ikke hold han sånn! Eller, hvis du skal ta på klærne – så må du begynne med den armen. (Simen)

Hvis man har diskusjoner om ulike temaer. Min samboer mener at ting skal gjøres sånn og sånn.. Men så tenker jeg kanskje at fra mitt guttested så er det ikke så viktig å gjøre det på den måten hun mener er viktig... Det går bra uansett. (Kristian)

Det er interessant å se på beskrivelsene i lys av det Bråten (2000) betegner som modellmakt. Begrepet viser til en makt som innebærer innflytelse på andre i kraft av en gjennomslagskraftig virkelighetsmodell som andre tilskriver som kilde for gyldige svar på spørsmål tilknyttet et bestemt saksområde (Bråten, 2000, s. 142-144). I dette tilfellet kan vi forstå «praktisk og emosjonell omsorg for barnet» som et bestemt saksområde. Tradisjonelt sett, og med begrunnelser knyttet til kultur og biologi, så har kvinner dominert med sine forståelser på dette feltet (Holter og Aarseth, 1993, s. 44). Det kan tolkes som at noen av fedrene er i en brytningsfase ovenfor mors-modellmakten, hvor de ikke aksepterer at partneren sitter på et fasitsvar grunnet deres posisjon som en kvinne som har båret fram barnet. Fedrene tar opp utfordringer knyttet til det å bli korrigert, og de finner det problematisk at kvinnen får gjennom sin vilje eller preferanser på hvordan oppgaver skal utføres. I det siste utsagnet ovenfor ser vi en far som mener at hans måte å gjøre ting på fra et «guttetåsted» kan være minst like bra som mor sin måte å gjøre det på. Denne bevisstheten og deres beskrivelser kan tolkes som et oppgjør mot mors modellmakt.

5.3.2 Arbeidslivet: «andre forventninger til menn enn kvinner»

Alle fedrene trekker frem arbeidssituasjonen, og de er alle opptatt av hvordan jobben og/eller lederen påvirker deres muligheter til å prioritere familielivet. Fire av informantene skisserer en arbeidssituasjon preget av forståelse fra arbeidsgiver, mens to av dem beskriver det som utfordrende å stå mellom forventninger fra arbeid og hjem, og å balansere dette på en god måte. Det interessante er at flere av informantene knytter beskrivelsene opp mot leders og eget kjønn. En av informantene forteller at det forventes at han også skal jobbe noe i permisjonstiden og beskriver situasjonen slik:

Jeg tror det handler om forventninger. Jeg tror at akkurat der er det noen andre forventninger til menn enn til kvinner. I hvert fall i organisasjonen min... Der jeg jobber er det mannsdominert, i den forstand at det er flere menn som jobber der enn kvinner. (Lars)

Han utdyper:

Jeg tror det er større forventninger til at man skal være deltakende hjemme nå enn før. Men så er de samme forventningene som før fortsatt gjeldende i jobb. Jeg tror også at det er mer aksept for at man prioriterer hjemmet, enn det har vært tidligere. Men de som er i lederposisjoner kommer fortsatt med de samme kommentarene, på at man skal prestere på ting. Så er det mer de som er på samme alder som deg selv som sliter med de samme tingene (Lars).

Informanten beskriver en situasjon hvor rådende oppfatninger knyttet til et farsideal har endret seg, med et større fokus på en nærværende far som peker i retningen av Oftung (2012) sitt script for «den likestilte faren», mens forventningene fra arbeidslivet fortsatt er de samme. Dette kan tyde på at informanten opplever å ikke strekke til, da det stilles høye forventninger på begge arenaer og disse kommer i konflikt. Det er en kamp om tiden hans, og han forsøker å balansere den så godt han kan. Han skisserer også et skille mellom generasjonene ettersom han snakker om de som er i «leder posisjoner» og de som er «på samme alder». En slik forståelse av kjønnets betydning for ulike generasjoner kom også til uttrykk hos en annen informant:

Jeg tror nok fortsatt at det er litt... Og kanskje særlig sånn det er i min arbeidshverdag hvor det er en del eldre menn som sitter på sjefsrollene... At det i større grad er forventet at kona er hjemme med sykt barn, enn at en mannlig ansatt er borte fra jobben med sykt barn. Og det å hente i barnehagen, og sette krav til arbeidsgivere... Det tror jeg det er mindre forståelse for hvis man er mann sammenliknet med hvis man er kvinne. Selv om det kan være lagt til rette for det blant de yngre – så er det jo sånn at når det ikke er de yngre som styrer skuta i arbeidslivet, nødvendigvis... Så vil det jo fortsatt være sånn at de som sitter på lederansvaret har en reell makt, altså de som sitter øverst og deres meninger. (Daniel)

Sett i lys av individualiseringstesen kan vi forstå opplevelsen deres ved hjelp av et historisk blikk. Ifølge Beck og Beck-Gernsheim var det særlig på 1970-tallet vi beveget oss i retningen mot avtradisjonisering av familiens måte å organisere seg på (Beck & Beck-Gernsheim 2002, s. 104). Vi lever på mange måter i en brytningstid, hvor vi ikke skal mer enn en til to generasjoner tilbake i tid før vi finner mennesker som i større grad er preget av en tradisjonell forståelse av foreldrerollen. I den tradisjonelle familien er far hovedforsørger, og mor har hovedansvaret for hjem og barn. Med et slikt utgangspunkt kan vi forstå det som at lederne til overnevnte informanter, som etter beskrivelsene er *eldre menn*, har vokst opp i en annen tid og med andre rådende oppfatninger tilknyttet farsrollen. Leders erfaringer påvirker informantene, i form av forventninger som de i dag møter i arbeidslivet: idealene om «forsørgerfaren» og «den likestilte faren» møtes på arbeidsplassen.

En slik forståelse kan understøttes av det Holter (2007a, s. 425) skriver om at til tross for kjønnsidealene i endring, viser arbeidslivet likevel tendenser mot en forsørgermaskulinitet og en undervurdering av menns omsorgsutøvelse i familien. Oftung (2012, s. 119) skriver at en sterk arv fra forsørgermaskulinitet sammen med et økende krav om å være en tilstedeværende far sender tvetydige signaler til norske fedre. Brandth og Kvande (2003, s. 204) har også satt ord på det, og de skriver at farsidealet har endret seg, men når det gjelder praksis tilknyttet lønnsarbeidet er mye ved det samme. For begge overnevnte fedre var det særlig en ting som ble trukket fram som noe av det mest utfordrende i overgangen til farsrollen – nemlig å stå i alle forventningene. Vi har sett hvordan fedrene i denne studien strekker seg etter idealet om å være en nærværende far som prioriterer barnet og hjemmet. I tillegg har vi sett at flertallet tillegger intimiteten i parforholdet stor betydning. Når disse informantene da i tillegg opplever et stort press på jobb og møter lite forståelse fra arbeidsgiver når det gjelder prioritering av familie, kan de havne i spennet mellom ulike forventninger. Fedrene beskrev det slik:

Jeg prioriterer å komme meg hjem. Og når jeg da kommer hjem, så er det jo for å få den lille tiden jeg har sammen med datteren vår før hun skal sove. Også er det sånn at når jeg kommer hjem så tidlig, så blir det jo til at jeg må jobbe litt på kvelden også innimellom. Og da.. Før så har da vi kunnet gjøre ting. Da har vi dratt ut og spist eller tatt en joggetur, eller gjort noe vi. Men det skjer ikke fullt så ofte. Nå er det på en måte mer jobb og datteren min. (Lars)

Han utdyper:

Det er forventningene som er det vanskeligste. Denne sjongleringen. Å sørge for at alle får det de skal. Jeg synes det vanskeligste er å holde på den kjæreste-følelsen. Også er det neste å prestere på jobb på samme måte som jeg har gjort. Også føler jeg at jeg legger mest innsats i datteren vår da. (Lars)

Det å være en tilgjengelig far, en tilgjengelig ektemann, og det å være en ansatt som helst skal prestere sånn forholdsvis godt... Det var tidvis utfordrende. (Daniel)

Deres utsagn kan ses i lys av det Beck og Beck-Gernsheim (2002, s. 110) skriver om at jobber med fleksible arbeidstider i det moderne samfunn forstyrrer familiens rytme og fellesskap. Jeg tolker det som at disse fedrene har havnet i spennet mellom rådende oppfatninger og idealer knyttet til farsrollen, intimitetens betydning for parforholdet i dag, samt forventninger til menn på arbeidsplassen.

5.3.3 Helsestasjonen: «du er bare en del av en prosess»

Fedrenes erfaringer med helsestasjonen var blandede, men fire av informantene hadde imidlertid klare formeninger om at fedrene bør inkluderes i større grad. Både når det gjelder innkallinger, men også i selve møtene. Det kan virke som at fedrene mener dette særlig er viktig ettersom det i dag råder en oppfatning om at far bør involvere seg i størst mulig grad – og allerede i svangerskapet. Som vi har sett, ønsker fedrene i min studie å engasjere seg mest mulig i familielivet, og de strekker seg etter et ideal som kan likne «den likestilte faren». De møter imidlertid en praksis som ikke samsvarer med det rådende farsidealet. En av informantene beskriver det slik:

Noen ganger syns jeg det er litt rart at før så snakket vi om at det er mor som er gravid, men nå så hører du «dere er gravide». For meg så høres det veldig rart ut. Jeg er ikke gravid, følte jeg. Så det ordet ble liksom litt rart. Men så tenker jeg at hvis man først skal si «dere er gravide», så må jo kommunikasjonen gå til begge. Jeg må kun signere på at jeg er faren, og være med å vise legitimasjon. Du er bare en del av en prosess. (Kristian)

Han utdyper:

Jeg kunne godt tatt del i mer. Og også fått mail med innkalling til et møte fra staten om at jeg skal bli pappa, ikke bare at det skal stå på et papir som jeg må signere... For da føler jeg at jeg er en del av det. (Kristian)

Informanten var overrasket over at det ikke var forventet mer av han som far, særlig i en tid hvor det har blitt vanlig å tale om at «dere er gravide». Med en slik betegnelse kan det tolkes som at graviditeten er noe mor og far gjennomgår sammen. Graviditeten handler ikke kun om «det biologiske moderskapet». Det handler ikke bare om «kvinnen som bærer av barnet», men om at i det øyeblikket mor blir gravid, etableres en familie og et felles prosjekt. Ved å vise til at han *kun må signere på et papir* for å bekrefte at han er faren, tolker jeg det som at han stiller seg undrende til at «graviditet som et samarbeid» og idealet om en involvert far står så sterkt, når det forventes så lite av han i denne fasen.

Informantens beskrivelser kan ses i lys av det Beck og Beck-Gernsheim (2002, s. 28) skriver om at velferdsstatens ordninger i dag er rettet mer mot individer, snarere enn familien som en enhet. I beskrivelsen ovenfor ser vi at informanten trekker fram «hans» perspektiv og opplevelse. Forhandlingene og det mest private skjer ikke lenger bare i familien, men også opp mot velferdsstaten. Far ønsker å ta mest mulig del og vil gjøre sitt for å inkludere seg selv, men sier samtidig at offentlige ordninger også må legge til rette for dette. Samtidig kan beskrivelsen hans vise til et behov for å bli anerkjent som en viktig person i prosessen. Han sier: «for da føler jeg at jeg er en del av det.» Det var særlig én ting flere av fedrene trakk fram som en utfordring, og som de mente burde endres – nemlig innkallingen til møtene på helsestasjonen. Tre av fedrene uttrykker misnøye med at innkallingen kun går ut til mor, og sier at en slik tilnærming fra helsestasjonen påvirker fars muligheter og ønske om å delta allerede fra barnet er i magen. To av fedrene beskrev det slik:

Det er den delen med innkalling, det å vite når ting skjer, når er neste time, neste oppfølging, hva er prosessen videre... Det burde vært lagt opp annerledes. (Kristian)

Noen ganger er det dårlig tilrettelagt, for eksempel at helsestasjonen kun sender ut meldinger til mor og litt slikt. Det er mange ting som gjør at man som far føler seg... Det føles fremdeles som at samfunnet ikke alltid legger til rette for at far skal være med på ting... Men da må man prøve å korrigere det selv. Jeg synes ikke det er bra nok at de bare innkaller mor. For ved å gjøre det, så legger de til rette for at ting blir skjevt fra starten av, også er det den veien det går. (Jacob)

Den siste beskrivelsen som viser til «at ting blir skjevt fra starten av» kan ses i sammenheng med studier som viser at fars deltakelse i tidlig omsorg forstås som en praksis som legger grunnlaget for videre deltakelse og involvering i barnets liv (Brandth & Kvande, 2003, s. 112; Farstad, 2016, s. 37). Med dette tolker jeg det som at velferdsstatens institusjoner, i dette tilfellet helsestasjonen og sykehusene, sitter på en makt til å påvirke fedres muligheter for et engasjert farskap. En annen informant var også opptatt av at far bør inkluderes i større grad, og uttrykte møtet med helsestasjonen slik:

Du merker at det er mer sånn at de snakker til partneren min, og de henvender seg mer til henne. Du er liksom litt sånn tilsidesatt helt fra fødsel og alle disse møtene da. Så jeg tror kanskje de kunne tjent litt mer på å henvende seg mer til menn også, vært litt flinkere på det. For da får man følelsen av å ha mer ansvar også. (Espen)

Han utdyper:

Jeg tror det er mer sånn holdningsendring.. Eller, at de på helsestasjonen er flinkere til å se begge, både mann og kvinne, på disse møtene. Og litt mer involverende. Fordi jeg

tror de tenker at hovedpersonen er mor. HUN sitter med babyen på fanget. Og mannen er liksom bare med... Jeg tror det er viktig å snakke rett til fedrene også. (Espen)

Ifølge Bråten (2000, s. 143-144) legges grunnlaget for et modellmonopol når saksområdet blir avgrenset slik at en av deltakerne fremstår som rik på relevante begreper og forestillinger, mens den andre finner seg fattig på slike egne symbolske ressurser innenfor et saksområde. Det er nærliggende å tenke at helsepersonell i dette tilfellet er det Bråten (2000) omtaler som modellsterke-aktører, mens førstegangsfedre som ikke har noe egen erfaring med å få barn blir modellsvake-aktører. Gjennom informantenes beskrivelser kan det tolkes som at fedrene til en viss grad er underlagt en helsepersonell-modellmakt. Dette grunnet kompetansen og ekspertisen som blant annet helsesykepleiere, jordmødre og leger har om nyfødte barn og deres behov. Beskrivelsene ovenfor viser at fedrene vektlegger måten helsepersonell møter dem på, samt hvordan møtene påvirker videre forutsetninger for et involvert farskap. De snakker om hvordan møtene med fokus på mor gjør at *ting kan bli skjevt fra starten av*, og hvordan det å bli henvendt til som far påvirker *følelsen av å ha mer ansvar*. Det kan tolkes som at informantene anerkjenner posisjonen og påvirkningskraften som helsepersonell besitter. Jeg tolker det som at dersom mennesker i disse posisjonene også henvender seg til far gjennom både innkallinger, samtaler, blikk og andre kommunikasjonsformer, så viser de samtidig tillit til at far er en likeverdig omsorgspartner. Dette påvirker i sin tur måten parene utformer foreldreskapet på ettersom de stoler på kompetansen de møter i velferdsstatens institusjoner.

På den annen side viser fedrene stor refleksjonsevne og en kritisk holdning tilknyttet innkallingene og møtene på helsestasjonen. Til tross for at de anerkjenner påvirkningskraften som innkallingene og møtene har på utformingen av det videre foreldreskapet, viser de samtidig til at de ikke er enige i denne måten å gå fram på. De anser seg selv som like viktige og kompetente omsorgsutøvere som mor, og beskrivelsene viser til at oppmerksomheten i større grad også bør rettes mot far. Videre ble behovet for å bli sett og trygget som far trukket fram av to informanter. En av informantene sa det slik: *«De kunne hatt mer fokus på fedrene, på å gjøre de tryggere i starten. For jeg tror det er mye usikkerhet».*(Kristian). Han utdyper:

Jeg forstår veldig godt at det ikke er naturlig å spørre meg hvordan jeg føler graviditeten går. Det spørsmålet kan ikke jeg svare på. Men det kunne vært andre programmer fedrene kunne gått gjennom, det kunne vært... For at vi skal bedre forstå hvordan partneren har det under svangerskapet, hvordan vil det påvirke oss når barnet kommer ut, hvilke signaler babyen sender, hvilke oppgaver er det naturlig for oss å ta, og hvilke oppgaver er det naturlig at mødrene tar... Istedenfor at alle prøver å finne ut

av dette selv. De skal jo prøve å finne ut av det selv, men at... For det er veldig mye nytt som dukker opp i det du får barn, men du aner ikke hva det er for noe. (Kristian)

Jeg tolker usikkerheten som at i en tid hvor vi i stor grad har beveget oss fra en rådende «forsørgerfar» til et ideal om «den likestilte faren», har det skjedd store endringer knyttet til hva som forventes av fedrene. Som tidligere nevnt, er det ikke deres egen barndom og egne fedre som legger føringer for hvordan de skal utøve farskapet. Tradisjoner gir ikke lenger svar, og individers frie valgmuligheter kan skape usikkerhet om hva som er riktig og galt (Beck & Beck-Gernsheim, 2002). Valgmulighetene skaper «usikre fedre». På den ene siden kan det tolkes som at informanten synes det er fint å finne ut av ting selv, og at det ikke finnes et «fasitsvar» på hva som er god rolle- og oppgavefordeling. Samtidig kan det anes en frustrasjon over at det ikke finnes noen konkrete holdepunkter å forholde seg til. Det er så mye nytt å ta stilling til, og så mange valg og forhandlinger, at informanten henvender seg til velferdsstaten for å få svar.

Mye av det han ramser opp i hva som kunne vært formidlet til fedrene kan forstås som et ønske om å øke egen intimitetskompetanse. Han ønsker å lære mer om hvordan kommunisere og lese signaler – både fra partneren og barnet. Informantens beskrivelse kan på mange måter underbygge senmodernitetens antakelse om intimitetens betydning i nære relasjoner (Giddens, 1994). Videre kan utsagnet ses i lys av resultatene i en kvantitativ studie utført av Sentio Research Norge på oppdrag fra BUFDIR (2018, s. 10) om foreldrerollen. En del av fedrene i studien tror det kunne vært nyttig å snakke med helsesøster før eller etter barnets fødsel om blant annet: søvn, mat, stimuli, hvordan barnet kan påvirke parforholdet, følelsesmessige reaksjoner på det å bli far og praktisk informasjon knyttet til bleieskift, bading og hvordan holde en baby. Det påfallende var at det var de yngste fedrene med de yngste barna og med høyest utdanning som i størst grad uttrykte nytteverdien av dette. Ergo en gruppe med mange fellestrekk som mine informanter.

5.3.4 Sykehuset: «du er egentlig ikke helt velkommen der»

To av fedrene trakk også fram utfordringer knyttet til måten sykehuset møtte dem på, og mente det var behov for oppdateringer. En av dem sa det slik:

Jeg synes det mest utfordrende var da vi var på sykehuset. Da var jeg bare en brikke ved siden av. Det var ingen fokus på meg som far. Det å vite at der var jeg satt veldig på siden, også plutselig vet du at om tre dager – da skal du hjem med barnet. Og når du da ikke har blitt plassert inni den foreldrerollen eller selve settingen av jordmødre,

sykepleier og liknende, så føler du at ... Min samboer lærer og lærer.. Kommunikasjonen med jordmødre og sykepleiere går gjennom min samboer.. Også skal jeg hjem og har egentlig ikke fått noe informasjon. Også ser jeg all den jobben hun har gjort, og man skal forsøke å gjøre det samme som henne.. Det tro jeg kanskje har vært noe av det mest utfordrende. At du tenker: okay, skal jeg gjøre all denne jobben her? Og ingen har fortalt meg noen ting? Ikke på sykehuset engang. (Kristian)

Denne informantens beskrivelse kan ses i sammenheng med mors-modellmakt. Som kvinne og bærer av barnet besitter hun en posisjon som gjør at helsepersonell i større grad henvender seg til mor fremfor far. Dette medfører i sin tur at hun «lærer og lærer», og som igjen bidrar til å forsterke hennes mors-modellmakt ovenfor far. Dette fordi resultatet kan bli at far henvender seg til henne for å få svar. På mange måter utfordrer han tanken om det biologiske moderskapet. Det kan tolkes som at han ikke ser på kjønn som noe vi «er», men snarere noe som «gjøres» gjennom blant annet *læring* (Morgan, 1996). Det handler om at kvinner, grunnet sitt kjønn, ikke har bedre forutsetninger enn menn for å lykkes med emosjonell og praktisk omsorgsutøvelse. Informanten sa videre: «jeg tror ikke det er sånn at kvinner kan mer enn menn, sånn automatisk» (Kristian), og uttalelsen kan ses i sammenheng med og støttes av Pruett (1987) sin langtidsstudie over fem år om aktivt farskap. Hans funn viser at fedrene er like kompetente som mødrene til å ivareta barna. Det var særlig en ting som utpekte seg, og det er hvordan de daglige rutinene og arbeidsoppgavene som fedrene kontinuerlig ivaretar overskygger det han betegner som «the issues of parental role, gender or even specific antecedent for the job» (gjengitt i Lorentzen, 2012, s. 136).

Det var imidlertid ikke bare læring og informasjon som ble trukket fram vedrørende utfordringer på sykehuset. For en av fedrene kan det tolkes som at det handlet om å bli anerkjent som far – en betydningsfull person ovenfor barnet som i like stor grad som mor blir ønsket velkommen og ivaretatt. Han beskriver også dette med mangel på informasjon og oppfølging fra sykehuset, og trekker i tillegg fram retorikken som formidles til fedrene.

Jeg syns at systemet er helt utdatert i måten de forholder seg til far. Når han ble født, han ble født med keisersnitt, og det er jo litt kjipt. Men for meg var det og litt fint, for jeg fikk lov til å ta han når min partner var i narkose. Så jeg fikk sitte de første timene med han alene, og holde han. Da ble jeg bare satt på et rom alene med han, og da fikk jeg ikke noe informasjon om noen ting... Og satt der ganske lenge. Også er det liksom... Det henger sånne lapper overalt, om at far og andre besøkende ikke har lov til å ta mat i skapet, far og andre besøkende må være ute innen klokken ti, og litt slikt... Det føles veldig sånn ugreit. At du er egentlig ikke helt velkommen der. Du er egentlig bare en litt sånn plagsom person som bare er der, og som egentlig ikke hører til der. (Jacob)

Ved å vise til utsagnet *utdatert* tolker jeg det som at offentlige ordninger ikke har endret seg i takt med det rådende farsidealet. Det er høyere forventninger til fars deltakelse i familielivet i dag, samtidig som endringene ikke følges opp i måte sykehuset møter fedre på. Sett bort i fra sykehusets måte å ta han imot på som han syns var ugreit, kan det tolkes om at denne alenetiden med babyen var verdifull for han. Han beskriver et far-baby øyeblikk preget av nærhet og selvstendighet. Det kan drøftes hvorvidt en tradisjonell forsørgerfar hadde funnet akkurat dette utfordrende – å være alene med barnet rett etter fødsel, fremfor at dette øyeblikket trekkes fram som det fine. Beskrivelsen bekrefter på mange måter fars ønske om å være involvert og etablere en egen relasjon til babyen allerede fra start.

Mine funn tilknyttet fedrenes opplevelse av ekskludering på helsestasjon og sykehus kan ses i sammenheng med og støttes av Solberg og Glavin (2018) sin studie. Deres studie viser at fedrene opplevde å havne utenfor i svangerskapsomsorgen, både i mor-barn relasjonen og i relasjonen mor-helsepersonell.

5.3.5 Å kjempe for samsvar mellom ideologi og praksis

Vi har i dette kapittelet sett hvordan dypt etablerte kjønnsnormer og makten i «det biologiske moderskap» kan framprovosere frustrasjon hos fedrene. Utfordringene kan tolkes som at fedrene har tatt innover seg et rådende farsideale som de ønsker å praktisere, men de møter en realitet som ikke samsvarer med forventningene som samfunnet og de selv har til egen deltakelse. Mange av fedrene stiller seg undrende til at farsidealet om å delta på lik linje med mor står så sterkt når så mye «henger etter». Det handler på mange måter om at fedrene gjør opprør mot mors-modellmakten. De ønsker å bli anerkjent og inkludert som en likeverdig og kompetent omsorgsutøver på lik linje med mor. På denne måten uttrykker de en innstilling som handler om å se forbi kjønnsnormer, og det kan tolkes som at fedrene «kjemper» for å overskride grensene i de etablerte forventningene tilknyttet kjønn. De ønsker å bli anerkjent i sin omsorgsutøvelse og engasjement i barnets liv, og de ønsker å både bruke samt utvikle sine omsorgsferdigheter og evner. Vi har tidligere i oppgaven sett hvordan alle fedrene vektlegger familielivet som det viktigste, og at familien kan forstås som en arena for å oppnå selvrealisering. På denne måten blir det også lettere å skjønne deres utfordringer i dette kapittelet. Det handler om å ta kampen for å bli inkludert i det som kan forstås som «det mest meningsfulle prosjektet» for fedrene i denne studien.

6. Avsluttende refleksjoner og hovedfunn

Avslutningsvis ønsker jeg å trekke fram studiens hovedfunn, samtidig som jeg svarer på studiens problemstilling. Problemstillingen for oppgaven er: Hvilke utfordringer opplever førstegangsfedre i overgangen til farskap, og hvordan beskrives utfordringene? Funnene har blitt analysert og drøftet i lys av senmodernitetsteori, modellmakt og tidligere forskning på farskap. Studiens funn baserer seg på intervjuer med seks informanter, og er derfor ikke generaliserbare. Funnene kan imidlertid bidra til å få større innsikt i, og bedre forståelse for fedres opplevde utfordringer.

Først og fremst må utfordringene til fedrene i denne studien forstås i lys av hvem de er og hvordan de ønsker å gå inn i farsrollen. Alle fedrene uttrykker at de ønsker å være mest mulig involvert i barnets liv, og beskrivelsene kan tyde på at de strekker seg etter et farsideal om å være nære og involverte. I dette ligger en forståelse av å bruke tid med barnet, være mentalt tilstede, gi kjærlighet og bygge en relasjon gjennom felles aktiviteter med barnet. Videre ga alle fedrene uttrykk for at familielivet er førsteprioritet. Når det gjelder utfordringer, beskriver fedrene dette som noe vanskelig og krevende, men samtidig kan utsagnene tolkes som at det vanskelige også åpner opp for opplevelsen av mestring, å strekke seg etter et mål, samt utvikle ferdigheter. Videre kan det på mange måter tales om at fedrene beskriver utfordringer på individuelt-, relasjonelt- og systemplan.

På individuelt plan handler vanskelighetene om at tiden etter man har fått barn er preget av nye bekymringer knyttet til barnet, mindre frihet og fleksibilitet og dårlig samvittighet ovenfor partner når egne aktiviteter velges. Selv om spenningsforholdet mellom individualitet/selvrealisering og familiefellesskap/forpliktelse kommer til uttrykk i beretningene deres (Beck & Beck-Gernsheim, 2002), viser beskrivelsene samtidig til at det ikke er et motsetningsforhold her. For på den andre siden snakker alle fedrene om familien som det viktigste og at dette trumfer friheten og fleksibiliteten de hadde før barn, samt individuelle drømmer, prosjekter og arbeid utenfor familielivet. De beskriver et savn av barnet når de er borte, og viser til ønsket om å bygge en individuell og selvstendig relasjon til babyen allerede i svangerskapet. Beskrivelsene kan med dette tolkes som at familielivet åpner opp for selvrealisering, ettersom fedrene ser den nyetablerte familien sin som det mest meningsfulle prosjektet. Et prosjekt som både er krevende og altoppslukende, men som samtidig åpner opp for prestasjon og mestring.

På relasjonelt plan handler utfordringene om at det blir mindre nærhet, kjærlighet og intimitet i parforholdet etter barnet er kommet til. Det kan se ut som at flere av fedrene savner denne nærheten, og at fedrene jobber for å bevare følelser og romantikk. Det å holde sammen i dagens moderne relasjoner antas som vanskeligere enn i tradisjonelle forhold (Beck & Beck-Gernsheim, 2002). Med dette kan opplevelsen av å jobbe for et mål om å bevare nærhet, følelser og intimitet i seg selv åpne opp for en opplevelse av mestring. De «kjemper» for forholdets eksistens.

På systemplan handler utfordringene om at fedrene har tatt innover seg et rådende farsideal og det kan tolkes som at de i størst mulig grad ønsker å delta i omsorgen for barnet. De blir imidlertid møtt med dypt etablerte kjønnsnormer som strider imot et rådende farsideal. På mange måter kan det tales om at utfordringene til fedrene handler om at det er et sprik mellom «den likestilte faren» som ideologi og praksis. Kjønnsnormene, og særlig makten knyttet til «det biologiske moderskap», kommer til uttrykk i parforholdet, på arbeidsplassen, helsestasjonen og sykehuset. Fedrenes utfordringer handler blant annet om å stå i forventninger som kommer i konflikt, samt ekskludering og devaluering av sin rolle som en likeverdig forelder ovenfor barnet. Samtidig som det uttrykkes vanskeligheter i deres beskrivelser, viser utsagnene til en forståelse av at de ikke aksepterer de dypt etablerte kjønnsnormene. Det kan tolkes som at fedrenes gjør opprør mot mors- og helsepersonell-modellmakten (Bråten, 2002). Utsagnene til fedrene viser en kritisk holdning til at mor vet best og bør prioriteres mest i den første tiden. De viser til en forståelse av at far er like kompetent og viktig.

Basert på fedrenes beskrivelser kan det på mange måter tales om at «i utfordringene ligger fellesskapet». Dette med utgangspunkt i at utfordringene viser til familiefellesskapet og deres ønske om å prioritere dette. Det handler både om å engasjere seg og bygge en individuell og selvstendig far-barn relasjon, samtidig som det også handler om å ta vare på relasjonen og nærheten i parforholdet.

Det er pekt på flere funn i denne studien, men det som særlig kan være av interesse for praksisfeltet er fedrenes opplevde utfordringer knyttet til devaluering og ekskludering på helsestasjonen og sykehuset. Videre er det som familieterapeut nyttig å kjenne til fars opplevde utfordringer knyttet til parforholdet, med fokus på intimitet etter barnets fødsel. Studiens utvalg består av fedre i middelklassepar. For videre forskning ville det vært interessant å sett nærmere på om det er forskjeller i opplevde utfordringer tilknyttet klassebakgrunn.

7. Litteraturliste

- Allen, S. & Hawkins, A. (1999). Maternal Gatekeeping: Mothers' Beliefs and Behaviors That Inhibit Greater Father Involvement in Family Work. *Journal of Marriage and the Family*, 61(1), 199. <https://doi.org/10.2307/353894>
- Beck, U. (1997). *Risiko og frihet* (T. H. Nielsen & A. Eriksen, Overs.). Bergen-Sandviken: Fagbokforl.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization : institutionalized individualism and its social and political consequences*. London ; Thousand Oaks, Calif.: SAGE.
- Brandth, B. (2007). Fedres selvutvikling og grensene mellom jobb og hjem. I E. Kvande & B. Rasmussen (Red.), *Arbeidslivets klemmer : paradokser i det nye arbeidslivet* (s. 273-289). Bergen: Fagbokforlaget.
- Brandth, B. & Kvande, E. (2003). *Fleksible fedre : maskulinitet, arbeid, velferdsstat*. Oslo: Universitetsforl.
- Brown, G. L., Mangelsdorf, S. C. & Neff, C. (2012). Father Involvement, Paternal Sensitivity, and Father–Child Attachment Security in the First 3 Years. *Journal of Family Psychology*, 26(3), 421-430. <https://doi.org/10.1037/a0027836>
- Bråten, S. (2000). *Modellmakt og altersentriske spedbarn : essays on dialogue in infant and adult*. Bergen: Sigma.
- Bygren, M. & Duvander, A. Z. (2006). Parents' Workplace Situation and Fathers' Parental Leave Use. *Journal of Marriage and Family*, 68(2), 363-372. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2006.00258.x>
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode* (2. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (5. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Delmore-Ko, P., Mark Pancer, S., Hunsberger, B. & Pratt, M. (2000). Becoming a Parent: The Relation Between Prenatal Expectations and Postnatal Experience. *Journal of Family Psychology*, 14(4), 625-640. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.14.4.625>
- Dermott, E. (2003). 'The 'Intimate Father': Defining Paternal Involvement'. *Sociological Research Online*, 8(4), 1-11. <https://doi.org/10.5153/sro.859>
- Doucet, A. (2009). Dad and Baby in the First Year: Gendered Responsibilities and Embodiment. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 624, 78.

- Dribe, M. & Stanfors, M. (2009). Does Parenthood Strengthen a Traditional Household Division of Labor? Evidence From Sweden. *Journal of Marriage and Family*, 71(1), 33-45. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2008.00578.x>
- Ellingsæter, A. L. (2005). De "nye" mødrene og remoralisering av moderskapet. *Nytt norsk tidsskrift*, 22(4), 373-383.
- Ellingsæter, A. L. (2012a). Innledning: velferdsstatens familier IA. L. Ellingsæter & K. Widerberg (Red.), *Velferdsstatens familier : nye sosiologiske perspektiver* (s. 13-25). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Ellingsæter, A. L. (2012b). Familiepolitikk i klassesamfunnet. I A. L. Ellingsæter & K. Widerberg (Red.), *Velferdsstatens familier : nye sosiologiske perspektiver* (s. 99-116). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Farstad, G. R. (2016). Nye fedre - nye forskjeller. Farskap i farsvennlige velferdsstater. I.
- Fillo, J., Simpson, J. A., Rholes, W. S. & Kohn, J. L. (2015). Dads Doing Diapers: Individual and Relational Outcomes Associated With the Division of Childcare Across the Transition to Parenthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 108(2), 298-316. <https://doi.org/10.1037/a0038572>
- Fixdal, T. (2018). Problem eller utfordring? Hentet 25. februar 2020 fra <https://tidsskriftet.no/2018/05/sprakspalten/problem-eller-utfordring>
- Forskning. (2011). Gjør lite for å inkludere fedre. Hentet fra <https://forskning.no/barn-og-ungdom-arbeid-likestilling/gjor-lite-for-a-inkludere-fedre/795917>
- Giddens, A. (1992). *The transformation of intimacy : sexuality, love and eroticism*. Oxford: Polity Press.
- Giddens, A. (1994). *Intimitetens forandring : seksualitet, kærlighed og erotik i det moderne samfund* (E. H. Pedersen, Overs.). København: Reitzel.
- Giddens, A. & Eriksen, A. (1997). *Modernitetens konsekvenser*. Oslo: Pax.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforl.
- Holter, Ø. G. (2007a). Men's Work and Family Reconciliation in Europe. *Men and Masculinities*, 9(4), 425-456. <https://doi.org/10.1177/1097184X06287794>
- Holter, Ø. G. (2007b). Kjønn som innovasjon og det nye pappasporet. I E. Kvande & B. Rasmussen (Red.), *Arbeidslivets klemmer : paradokser i det nye arbeidslivet* (s. 249-270). Bergen: Fagbokforlaget.
- Holter, Ø. G. & Aarseth, H. (1993). *Menns livssammenheng*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

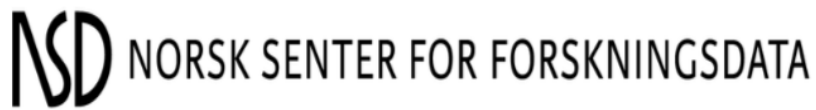
- Höfner, C., Schadler, C. & Richter, R. (2011). When Men Become Fathers: Men's Identity at the Transition to Parenthood. *Journal of Comparative Family Studies*, 42(5), 669-X.
<https://doi.org/10.3138/jcfs.42.5.669>
- Haavind, H. (2006). Midt i tredje akt? ; fedres deltakelse i det omsorgsfulle foreldreskap. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 43(7), 683-693.
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg.). Oslo: Abstrakt.
- Kitterød, R. H. (2012). Fedre deltar mer i husarbeid og omsorg. Hentet 24. april 2020 fra <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/fedre-deltar-mer-i-husarbeid-og-omsorg>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg., T. M. Anderssen & J. Rygge, Overs.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Larossa, R. (1988). Fatherhood and Social Change. *Family Relations*, 37(4), 451.
<https://doi.org/10.2307/584119>
- Leira, A. (2012). Omnsorgen institusjoner, omsorgens kjønn. I A. L. Ellingsæter & K. Widerberg (Red.), *Velferdsstatens familier : nye sosiologiske perspektiver*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- LeMasters, E. E. (1957). Parenthood as Crisis. *Marriage and Family Living*, 19(4), 352-355.
<https://doi.org/10.2307/347802>
- Levy-Shiff, R. (1994). Individual and Contextual Correlates of Marital Change Across the Transition to Parenthood. *Developmental Psychology*, 30(4), 591-601.
<https://doi.org/10.1037/0012-1649.30.4.591>
- Lorentzen, J. (2012). *Fra farskapets historie i Norge : 1850-2012*. Oslo: Universitetsforl.
- Morgan, D. H. J. (1996). *Family Connections*. Cambridge: Polity Press.
- Noack, T. & Lyngstad, T. H. (2012). Samlivsrevolusjonen. I A. L. Ellingsæter & K. Widerberg (Red.), *Velferdsstatens familier : nye sosiologiske perspektiver* (s. 55-75). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Nomaguchi, K. M. (2009). Change in Work-Family Conflict Among Employed Parents Between 1977 and 1997. *Journal of Marriage and Family*, 71(1), 15-32.
<https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2008.00577.x>
- NRK. (2019). Kjønnforskning i ubalanse. Hentet 3. januar 2020 fra <https://www.nrk.no/dokumentar/xl/kjonnsforskning-i-ubalanse-1.14549206>

- Oftung, K. (2012). Script for farskap - en utfordring for skilte fedre. I A. L. Ellingsæter & K. Widerberg (Red.), *Velferdsstatens familier : nye sosiologiske perspektiver* (s. 309-329). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Pedersen, E. (2012). «Trange» fødsler? I A. L. Ellingsæter & K. Widerberg (Red.), *Velferdsstatens familier : nye sosiologiske perspektiver*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Schibbye, A.-L. L. (2009). *Relasjoner : et dialektisk perspektiv på eksistensiell og psykodynamisk psykoterapi* (2. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- Sentio Research Norge. (2018). Foreldrerollen - en undersøkelse om foreldrerollen med fokus på fedre. Hentet 5. februar 2020 fra https://bufdir.no/globalassets/global/foreldrerollen_en_undersokelse_om_foreldrerollen_med_fokus_pa_fedre.pdf
- Solberg, B. & Glavin, K. (2018). Fedre ønsker en mer aktiv rolle i svangerskapsomsorgen og på helsestasjonen. *Sykepleien forskning [elektronisk ressurs]*. <https://doi.org/10.4220/Sykepleienf.2018.72006>
- Stefansen, K. (2011). *Foreldreskap i småbarnsfamilien : klassekultur og sosial reproduksjon*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, Oslo.
- Stefansen, K. & Aarseth, H. (2011). Enriching intimacy: the role of the emotional in the 'resourcing' of middle-class children. *British Journal of Sociology of Education*, 32(3), 389-405. <https://doi.org/10.1080/01425692.2011.559340>
- Sønstebø, A. (2019). Fruktbarheten fortsetter å synke. Hentet fra <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/fruktbarheten-fortsetter-a-synke>
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitativ metode* (3. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Tjora, A. H. (2010). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forl.
- Aarseth, H. (2008). Samstemt selvskapning: Nye fedre i ny økonomi. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 32, 4-21. Hentet fra <https://www.nb.no/items/320713fb869cc973659fef29f88791aa?page=1&searchText=beck-gernsheim>
- Aarseth, H. (2011). *Moderne familieliv : den likestilte familiens motivasjonsformer*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Vedlegg 1: NSD godkjenning

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

04.05.2020, 17:58

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Utfordringer i overgangen til foreldreskap – førstegangsfedres opplevelser

Referansenummer

551604

Registrert

04.10.2019 av Lilav Baker - s190703@oslomet.no

Behandlingsansvarlig institusjon

OsloMet - storbyuniversitetet / Fakultet for samfunnsvitenskap / Institutt for sosialfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Marit Haldar, Marit.Haldar@oslomet.no, tlf: 97740392

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Lilav Baker, lilav_baker@hotmail.com, tlf: 94810538

Prosjektperiode

02.10.2019 - 31.05.2020

Status

22.04.2020 - Vurdert

Vurdering (2)

22.04.2020 - Vurdert

NSD har vurdert endringen registrert 21.4.2020.

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med

personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 22.4.2020. Behandlingen kan fortsette.

Vi har nå registrert at Marit Haldar overtar som prosjektansvarlig for Kjetil Wathne.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Håkon J. Tranvåg

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

31.10.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 31.10.2019 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om helse og seksuelle forhold/orientering, samt alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.5.2020.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a, jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte

og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål

- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Håkon J. Tranvåg

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet:

”Utfordringer i overgangen til foreldreskap – førstegangsfedres opplevelser»?

Bakgrunn og formål

Studien er en masteroppgave i «familiebehandling» ved OsloMet, Institutt for sosialfag. Formålet med studien er å få mer kunnskap om utfordringer førstegangsfedre opplever i overgangen til foreldreskap. Fordi du er i en livsfase hvor dere nylig har gjennomgått overgangen til foreldreskap, og du av ulike grunner har opplevd denne overgangen som utfordrende, sitter du med viktige erfaringer og kunnskap om temaet. Jeg ønsker derfor deg som informant i prosjektet mitt, og håper du har mulighet og lyst til å delta.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Studien er en kvalitativ undersøkelse hvor intervju vil bli brukt som metode for innsamling av data. Spørsmålene vil hovedsakelig omhandle følgende temaer: forventninger til foreldreskapet, å få barn, farsrollen, familielivet og partnerskapet. Datamaterialet vil bli anonymisert slik at du ikke kan bli gjenkjent. Intervjuene vil vare i én times tid, og vil bli tatt opp på lydopptak.

Ditt personvern og dine rettigheter

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til det formålet vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS. Prosjektet skal etter planen avsluttes i juni 2020. Lydopptak og intervjuer vil da bli slettet.

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra OsloMet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Frivillig deltakelse og mer informasjon

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke deg uten å oppgi noen grunn. Dersom du ønsker å delta, har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter - ta kontakt med:

- Lilav Baker, student.
 - Telefon: 94 81 05 38
- Marit Haldar, veileder ved OsloMet.
 - Telefon: 97 74 03 92
- OsloMet personvernombud, epost: personvernombud@oslomet.no ved Ingrid S. Jacobsen.
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til å delta i intervju, og at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. Juni 2020.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Intervjuguide

Intervjuguide

Intro

- Om meg selv, masterstudent i familiebehandling.
- Undersøkelsens formål.
- Taushetsplikt og anonymisering. Samtykkeerklæring.
- Tydeliggjøring av at det er informantenes opplevelser og erfaringer jeg ønsker å få tak i.
- Spørre om det er greit at samtalen blir tatt opp.
- Før vi begynner – er det noe du lurer på?

Generelt

- Alder, kjønn, bakgrunn, sivilstand, utdanning.
- Aldersgruppe på partner (20-25, 25-30, 30-35 osv.), samt spørsmål om partner har høyere utdanning eller ikke (Ja/Nei spm).
- Alder på barnet.

Avgjørelsen om å få barn

- 1) Hvordan ble avgjørelsen om å få barn tatt?
 - a. Hvis valget ble tatt bevisst: hva var motivasjonen for å få barn?

Svangerskapet

- 2) Kan du huske tilbake til hvordan du opplevde tiden under svangerskapet?
 - a. Hvordan opplevde du parforholdet under svangerskapet?

Forventninger

- 3) Hvilke forventninger hadde du til livet som far og det å bli en familie?
- 4) Hvordan var det å få barn, sett opp mot forventningene til det å få barn?
- 5) Hvilke forventninger tror du at din partner har knyttet til din rolle som far?
- 6) Hvilke forventninger tror du samfunnet har til deg som far?

Etter barn

- 7) Kan du beskrive hvordan du opplevde deg selv som person før du fikk barn, sammenliknet med hvordan du opplever deg selv nå?
- 8) Hva innebærer farsrollen for deg? / Hva tenker du er dine viktigste oppgaver som far?
- 9) Kan du beskrive hvilke følelser du kjenner på når du tenker på babyen?
- 10) Hvordan opplever du din kontakt med babyen?
 - a. Er det noe du skulle ønske var annerledes?
- 11) Hvis du tenker på dine håp, ønsker, drømmer og planer for livet – hvordan passer det å få barn inn i det?
- 12) Hvordan prioriterer du tiden i dag?
- 13) Hvordan opplever du forholdet mellom tiden til det du har lyst til å gjøre (slikt som å være med venner, fritidsinteresser og liknende) og det å være far?
- 14) Kan du fortelle om en spesiell dag eller hendelse du opplevde som særlig positiv etter barnet ble født?
- 15) Kan du fortelle om en spesiell dag eller hendelse du opplevde som særlig krevende etter barnet ble født?

Egen oppvekst

- 16) Kan du huske tilbake til hvordan roller din mor og far hadde i familien din? Ansvars, omsorgsoppgaver, arbeid i hjemmet, jobb osv.
 - a. Hvordan ga hver av dem deg omsorg?

Parforhold

- 17) Hva mener du er viktig i et parforhold - generelt?
 - a. Hvordan viser du kjærlighet?
 - b. Hvordan ønsker du å få kjærlighet?

18) Hvordan opplever du partnerskapet ditt i dag etter barn? (Med fokus på kjærlighet, intimitet, vise omsorg, tid, kommunikasjon, dialog, nærhet/avstand - både emosjonelt og fysisk)

a. Var det slik du så for deg at det skulle bli? Hvis ikke: hva så du for deg?

19) Hva mener du er viktig for å ta vare på parforholdet etter barn?

Erfaringer med helsestasjonen

20) Hvordan opplevde du måten helsestasjonen møtte deg på, med fokus på forberedelse til farsrollen? Alt fra kontroller, ultralyd, samtaler osv.

a. Hvis lite fokus på far i samtalene: hva mener du skal til for å få et system som i større grad ivaretar fedre i overgangen til foreldreskapet?

Utfordringer

21) Hva opplever du som mest utfordrende i overgangen til farskap?

22) Er disse utfordringene noe du deler med andre?

23) Har du gått til samtale hos noen i helsevesenet for utfordringene du møter?

24) Hvordan opplever du behovet for dette?

Er det noe du ønsker å legge til?